

2014-2020 EUROPOS
SAJUNGOS FONDŲ
INVESTICIJOS LIETUVOJE

IŠ EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ BENDRAI
FINANSUOJAMAS PROJEKTAS NR. 09.2.1-ESFA-K-728-02-0027

„KRYPTINGAS VAIKŲ MOKYMOSI MOKYTIS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS TAIKANT
„MĄSTYMO ĮPROČIŲ“ METODĄ“

PROJEKTO PAREIŠKĖJAS

METODINĖS GAIRĖS

diegiant „Mąstymo mokyklos“ įrankius (metodus) kaip visą įstaigą apimančią
požiūrį – mokymosi mokytis kultūrą.

PROJEKTO PARTNERIAI

2022 m.

I. ĮVADAS

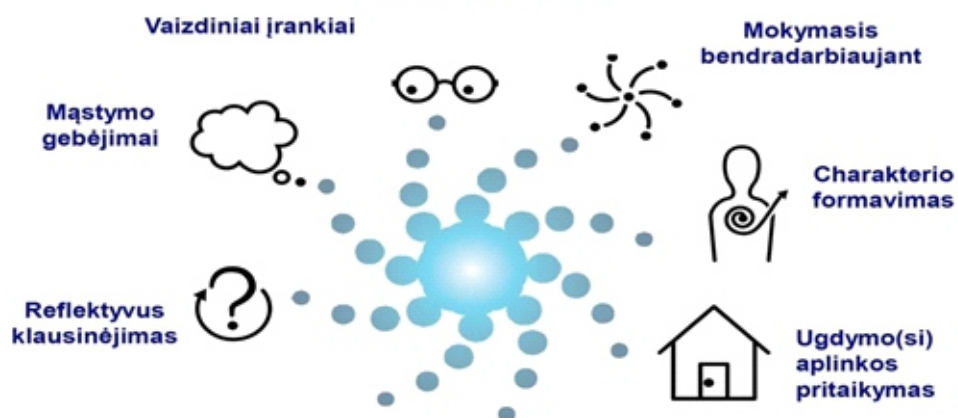
Tarptautinio „Mąstymo mokyklos“ metodo vienas pagrindinių akcentų – perėjimas nuo mokytojo kaip pagrindinio žinių perdavėjo į mokinį, kaip pagrindinį savo žinių kūrėją. Pagrindinis veikėjas grupėje yra ne mokytojas, bet vaikas. Mokytojas – klausinėtojas, užduočių davėjas, užvedėjas ant kelio, stebėtojas. Jo pagrindinis vaidmuo yra užduoti klausimus ir pateikti užduotis bei medžiagą, iš kurios vaikas galėtų semtis žinių (geriausiai vaizdinę, praktinę). „Mąstymo mokykloje“ pagrindinis besimokantis ir mąstantis subjektas pamokoje yra mokinys, ne mokytojas.

„Mąstymo įpročių“ metodo tikslai

- ugdyti mokinių aukštesniojo lygio mąstymo įgūdžius (pagal Bloom ir Anderson taksonomijas).
- išmokyti vaikus mokytis, t.y. išmokyti efektyvių veikiančių mąstymo ir elgesio strategijų (naudotis mąstymo žemėlapiais, De Bono kepurėmis, mąstymo raktais, mąstymo įpročiais), kurios padeda savarankiškai apdoroti informaciją bei operuoti ja įvairiais mąstymo lygiais, siekiant efektyviai „įveikti“ užduotis. Pavyzdžiui: jei vaikui nepavyksta įveikti užduoties, jis bando ją atlikti kitu būdu, o jeigu ir dar nepavyksta – klausia draugo, taip demonstruodamas atkaklų elgesį; jei vaiko paprašoma papasakoti istoriją, jis žino, kad jam padės „Sekos žemėlapis“.
- paruošti vaikus, kad jie „žinotų, ką daryti, kai nežino, ką daryti“, t. y. pasinaudoti mąstymo ir mokymosi priemonėmis bei būdais. Pavyzdžiui: kaip tai pasireiškia, jei vaikas nežino skaičių, kaip jie seka vienas po kito. Vaikas žino, kad grupėje gali surasti informaciją, kuri yra iškabinta ant sienos arba ją galima rasti mokomojoje medžiagoje.
- ugdyti nuolat savarankiškai besimokančias asmenybes, t. y. diegti nuostatą, kad mokytis gali būti įdomu ir vertinga.
- mokytis reflektuoti savo mokymąsi, t. y. žinoti, ko siekia išmokti (žinoti mokymosi tikslus) bei įsivertinti, kas sekasi, kas sekasi sunkiau, ko norėtų išmokti dar.

Mąstymo kultūros ugdymo mokyklos ašis – šeši pradiniai taškai, kurie apima svarbias „Mąstymo mokyklos“ metodu dirbančios mokyklos sritis. 6 pradiniai taškai mąstymui yra tai, ką mes suprantame kaip esminius dalykus, nuo kurių reikia pradėti, siekiant auginti mąstančius mokinius ir mąstančias mokyklas. Šioje metodinėje priemonėje pristatome šių strategijų naudojimo modelius bei kaip tai veikia kartu.

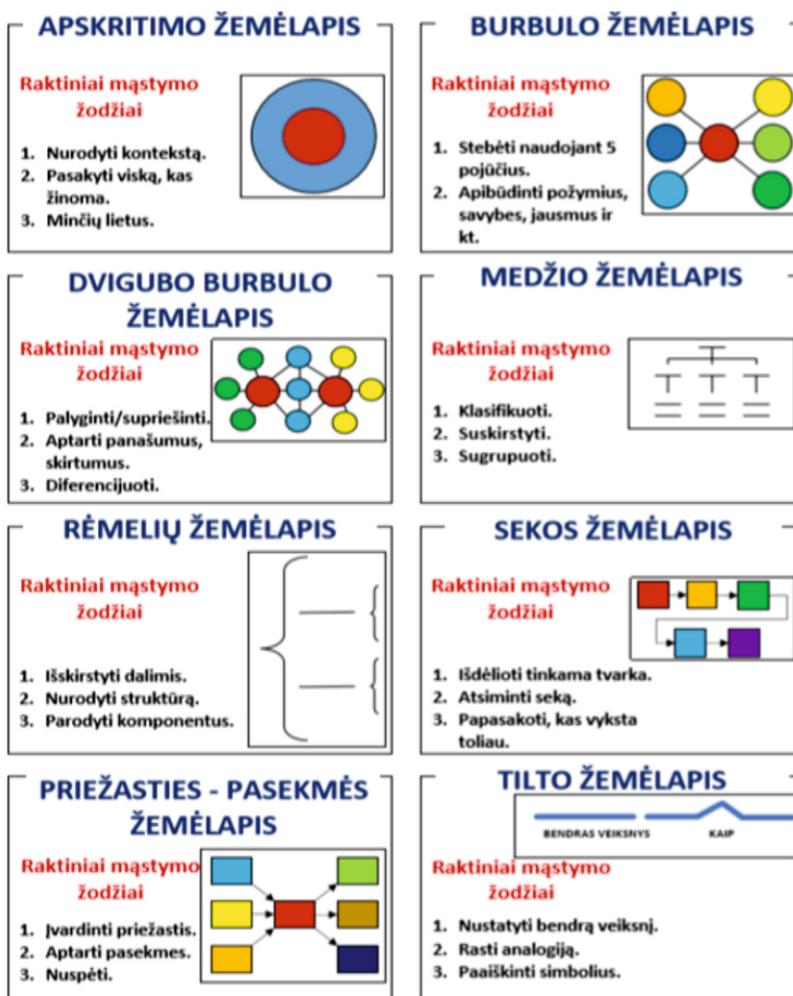
6 PRADINIAI MĄSTYMO KULTŪROS UGDYMO TAŠKAI

VAIZDINIAI ĮRANKIAI

„Mąstymo mokyklos“ metodas akcentuoja mokymąsi per vaizdą ir vaizdinius simbolius: mąstymo žemėlapiai, mąstymo raktai, mąstymo kepurės, mąstymo įpročiai, Bloom taksonomijos piramidė.

MĄSTYMO ŽEMĖLAPIAI

Mąstymo žemėlapiai – (apskritimo žemėlapis, medžio žemėlapis, priežasties pasekmės žemėlapis, sekos žemėlapis, burbulo žemėlapis, dvigubo burbulo žemėlapis, sekos žemėlapis, priežasties – pasekmės žemėlapis, skliaustelio žemėlapis, tilto žemėlapis) tai vaizdinis ugdymo (si) įrankių rinkinys, padedantis pačiam vaikui susikurti, suprasti ir įsisavinti temą bei generuoti idėjas, vizualizuoti mokymąsi, mokomajai medžiagai susisteminti, ryšio sukūrimui tarp gebėjimų, kuriuos vaikai įgyja skirtinguose dalykuose. Žemėlapi renkamės pagal tai, kokio mąstymo proceso ugdomojoje veikloje reikia: atpažinti, apibūdinti, palyginti, grupuoti, sudaryti seką, ieškoti analogijų, išskaidyti visumą į dalis, rasti priežasčių ir pasekmių ryšius.

Kūrybinių sprendimų ieškantiems žmonėms psichologas E. de Bono sukūrė mąstymo lavinimo metodiką (de Bono Thinking), kuri skatina apmąstyti idėjas ir padeda ugdyti socialinius ir kognityvinius gebėjimus. Sistema grindžiama įvairias funkcijas atliekančių praktiškų mąstymo įrankių (de Bono „kepurės“) panaudojimu. Pagrindinis tikslas – praplėsti mąstymo gebėjimus, organizuoti mąstymą, siekti jo efektyvumo, kūrybinį procesą papildyti būtinomis nuostatomis, padėti dirbti su informacija, požiūriais, vertybėmis. E. de Bono metodikoje deklaruojamų mąstymo įrankių įvaldymas ir taikymas konkrečioje situacijoje papildo analizę, kritika ir argumentavimu pagrįstą tradicinį – kritinį – mąstymą. Mokslininkas pripažįsta kritinio mąstymo vertę, tačiau perspėja dėl jo ribotumo: kritika reikalinga tada, kai žvelgiame į siūlomas idėjas, bevertė, kai patiems reikia pasiūlyti naują idėją, todėl atitinkamais būdais siūlo lavinti ir kitus mąstymo įgūdžius. Šio metodo tikslas – išmokyti vaikus problemą analizuoti skirtingais aspektais, kūrybiškai generuoti idėjas. Šešios skirtingų spalvų **mąstymo kepurės** simbolizuoja šešias mąstymo sritis.

Balta kepurė – informacija paremtas mąstymas. Ją užsidėję, domimės faktais. Mums rūpi, kokią informaciją turime, kokios trūksta, iš kur ir kaip galėtume jos gauti.

Žalia kepurė – idėjų generavimas. Su šia kepure būname kūrybingi, stengiamės daryti įdomius, neįprastus dalykus, sugalvojame naujų idėjų, siūlome įvairius sprendimus.

Geltona kepurė – pozityvus mąstymas. Geltona spalva primena saulėtą dieną, todėl užsidėję šią kepurę įvykius, mintis, idėjas vertiname tik geranoriškai, esame optimistai.

Juoda kepurė – kritinis mąstymas. Vertiname kritiškai, numatome pavojus, klaidas.

Raudona kepurė – mąstymas, paremtas emocijomis. Užsidėję šią kepurę, pasikliaujame tik emocijomis ir nuotaika, esame subjektyvūs.

Mėlyna kepurė – mąstymas apie mąstymą. Užsidėjus šią kepurę sujungiamas, apibendrinamas mąstymas, aptartas užsidėjus kitas kepurės. Ji paprastai dėvima veiklos pradžioje ir pabaigoje

Inovatyvaus ir kūrybinio mąstymo ugdymui naudojami „**Mąstymo raktai**“, nes:

- kūrybinis mąstymas gali būti įdomus ir malonus. Toks aktyvus dalyvavimas gali sukurti teigiamą požiūrį į mokymosi procesą.
- kūrybiškumo skatinimas mokymosi procese padidina emocinį ryšį su pačiu mokymu. Šis emocinis dalyvavimas didina mūsų atminties sistemų efektyvumą.
- mūsų kūrybinio potencialo vystymas sustiprina gebėjimą susidoroti su pokyčiais. Jei yra vienas dalykas, kurį galime garantuoti 21-ajame amžiuje, tai eksponentinis pokyčių lygis. Kai mąstymas yra atviras ir priimantis naujas idėjas, žmogus tampa labiau pajėgus prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių.

„Mąstymo raktai“ susieti su teminiu požiūriu į mokymą.

MOKYMASIS BENDRADARBIAUJANT

Tai ugdymas, paremtas nuolatiniu bendradarbiavimu, mokymusi vienas iš kito, tiek vaikų poroje, tiek grupėje, kai pereinama nuo bendro grupinio prie individualaus darbo ir veiklų dirbant mažomis grupelėmis. Dirbant grupelėmis gerėja vaikų tarpusavio santykiai, kuriama pasitikėjimo ir paramos atmosfera, asmeninio indėlio svarbos suvokimas stiprina savivertę ir įsitraukimą, skatina tartis, ieškoti sprendimų, o ne klausinėti mokytojo. Vaikai turi galimybę ugdytis kūrybingumą, komunikavimo bei socialinius gebėjimus. Taikant mokymąsi bendradarbiaujant pastebima, kad pagerėja komandinis darbas, atsiranda mąstymo įpročiai, lavėja kalbiniai įgūdžiai. Pastebimas vaikų aktyvumas veikloje, pozityvesnis bendravimas. Atsiranda noras drąsiau reikšti savo nuomonę, mintis, nebijoti klysti, pasitaisyti ar pataisyti draugą, papildyti kito išsakytas mintis, diskutuoti, ginčytis.

EFEKTYVAUS MOKYMOSI ELGESIO ĮPROČIAI

Efektyvaus mokymosi elgesio įpročiai apima požiūrius, nuostatas, mąstymo/elgesio įpročius. Elgesio įprotis (E) yra intelektualinio elgesio seka, kuri veda į produktyvius veiksmus. Mąstymo/elgesio įpročiai ugdomi metodiškai ir griežtai, kur labai svarbu susitarimai ir jų laikymasis.

Taikant šį „Mąstymo mokyklos“ metodą, siekiame išugdyti šiuos sąmoningo elgesio įpročius:

- atkaklumą ;
- aiškų ir tikslų mąstymą bei bendravimą ;
- impulsyvumo valdymą ;
- duomenų surinkimą naudojant visus pojūčius ;
- nuoširdų ir empatišką klausymąsi ;
- kūrybą, įsivaizdavimą, inovacijas ;
- mąstymo lankstumą ;
- reagavimą su nuostaba ir pagarba ;
- mąstymą apie savo mąstymą ;
- atsakingą rizikavimą ;
- tikslumo siekimą;
- humoro supratimą ;
- klausimų kėlimą ir problemų suvokimą;
- mąstymą drauge;
- turimų žinių taikymą naujoje situacijoje;
- atvirumą nuolatiniam mokymuisi .

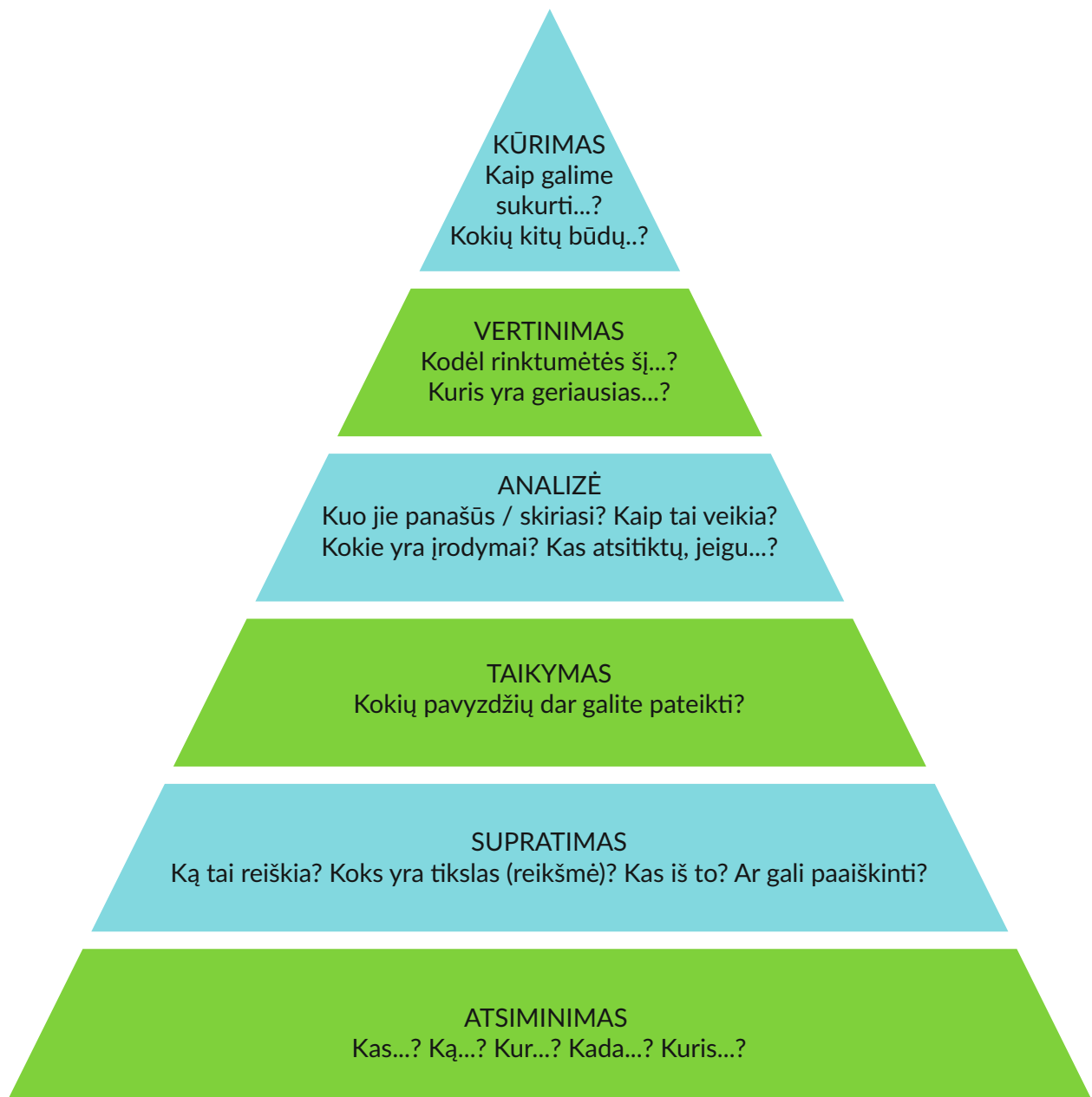
Mąstymo/elgesio įpročiai ugdomi metodiškai ir nuolat, tam labai svarbūs susitarimai bei jų laikymasis.

MĄSTYMO GEBĖJIMAI IR KLAUSINĖJIMO ĮGŪDŽIAI

„(...) Informacijos gausa kartais apsunkina vaiką, jam tampa sudėtinga pasirinkti teisingas ir tinkamas žinias. Tam gali padėti kritinis mąstymas – gebėjimas įvertinti žinių pagrįstumą, atidžiai peržiūrėti visus galimus sprendimo būdus ir pasirinkti patį geriausią. Užsiėmimų metu mokytojas rasti kelis problemas sprendimo būdus (...)“ (L. Pareigienė). Išugdyti kognityviniai gebėjimai padeda patirti mokymosi sėkmę, o tuo pačiu ir džiaugsmą. O sėkmė dar labiau stiprina pasitikėjimą savimi, didina vidinę motyvaciją.

Aukštesnio lygio mąstymo ugdymas, panaudojant Bloom ir Andersen taksonomijų piramides bei klausimų matricas.

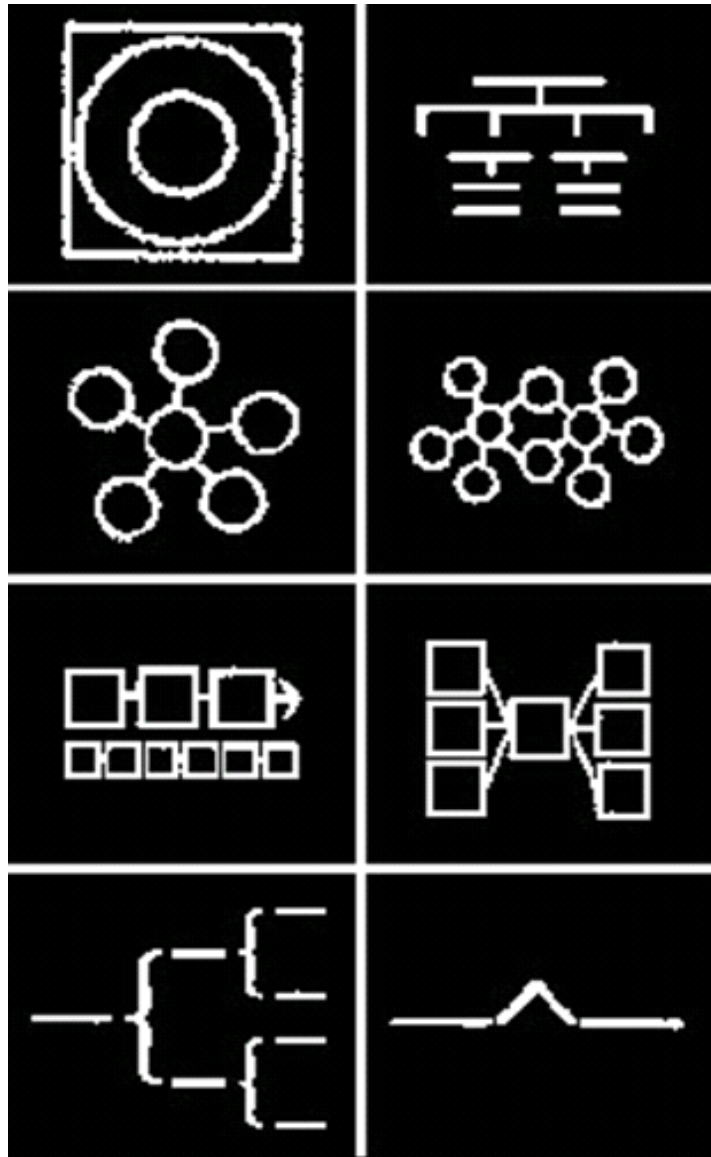

UGDYMOSI APLINKOS PRITAIKYMAS

Didžiulę įtaką vaikui augti ir ugdytis turi palanki, saugi, estetiška ir įvairi, besikeičianti aplinka, kuri skatina vaiko poreikį judėti, veikti, tyrinėti ir atrasti, kelti klausimus, pažinti, teikia jaukumą, yra funkcionali. Besikeičiančioje aplinkoje ugdomi vaiko kūrybiškumas, gilėja pastabumas detalėms, gebėjimas spręsti problemas.

II. MĄSTYMO ŽEMĖLAPIAI

8 mąstymo žemėlapiai – vienas iš Mąstymo kultūros mokyklų naudojamų ugdymo įrankių. Mąstymo žemėlapiai atvaizduoja 8 kognityvinius mąstymo procesus dažniausiai naudojamus ugdymo procese.

Nauda: mąstymo žemėlapiai ugdo įvairius vaikų mąstymo procesus, sujungia kognityvinius mąstymo procesus mokantis su vaizdu. Naudojami mąstymo žemėlapiai parodo ką ir kaip vaikas mąsto. Mąstymo procesas tampa vizualus – vaikas piešia, rašo, dėlioja įvairius paveikslėlius ant popieriaus lapo, manipuliuoja su daiktais.

Mąstymo žemėlapiai nėra atskirai dėstomas dalykas, o įrankių rinkinys, padedantis vaikams mąstyti. Naudojami viso darželio mastu.

Mąstymo žemėlapiai vaikams pristatomi palaipsniui. Taigi, pagrindinis patarimas – pradėti nuo apskritimo žemėlapiu ir po truputį keliauti kitų žemėlapių pažinimo ir taikymo link.

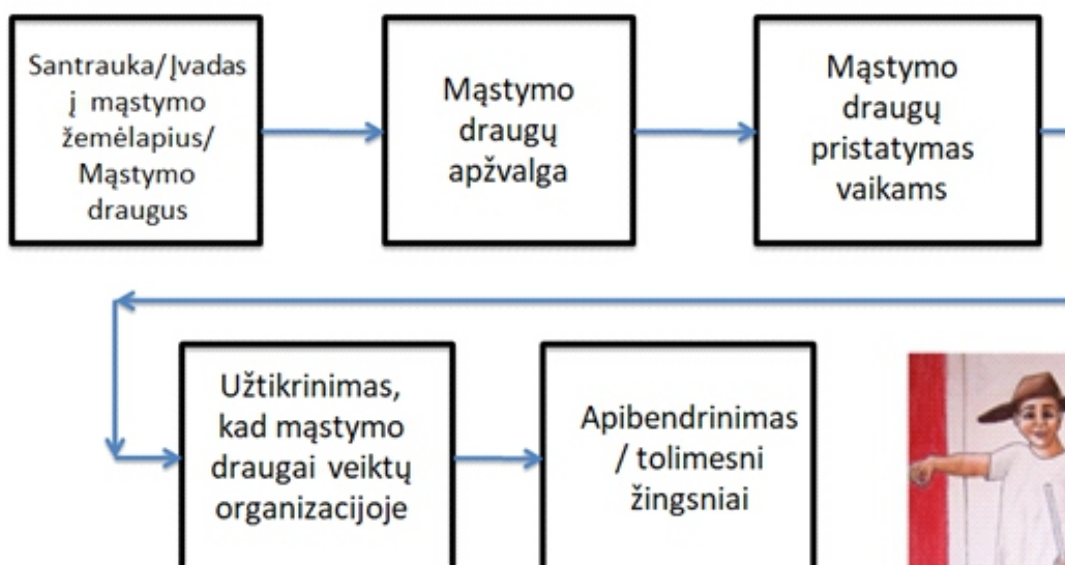
Supažindinant vaikus su mąstymo žemėlapiais gali būti naudojamas „Mąstymo draugų“ gidas (Kimberly Williams, David Hyerle, Larry Alper and Joyce Graham. ©2012 Designs for Thinking www.designsforthinking.com).

THINKING FRIENDS:®

Mąstymo ugdymas ikimokyklinio amžiaus vaikams

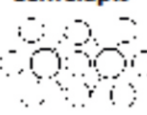

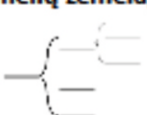

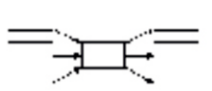

Veiklos planas

MĄSTYMO ŽEMĖLAPIAI

Mąstymo žemėlapių naudojimo būdai: svarbu, kad ugdytiniai tinkamai pristatytų Mąstymo žemėlapius. Pirmiausiai mąstymo žemėlapiai atliekami individualiai, po to darbas vyksta porose ir tik tuomet aptariami grupelėse. Apibendrinus Mąstymo žemėlapius grupelėse išrenkamas vienas grupės atstovas, kuris visai grupei pristato Mąstymo žemėlapi.

Mąstymo žemėlapiai	Mąstymo procesas	Raktiniai mąstymo žodžiai	Klausimai	Ženklas
Apskritimo žemėlapis 	Apibrėžimas kontekste	Kontekstas, užuominos apie kontekstą, sąrašas, apibrėžimas, pasakyti viską, ką žinote, minčių lietus, pasakojimas, reikšmės tyrinėjimas, diskusija	Papasakokite viską, ką žinote apie tai? Kaip Jūs tai apibrėžiate? Koks Jūsų kontekstas? Į ką jūs atsižvelgiate?	
Burbulo žemėlapis 	Apibūdinimas	Apibūdinkite, naudokite vaizdingą kalbą, stebėkite naudodami visus 5 pojūčius, apibūdinkite jausmus, savybes, charakterį, parametrus, būdvardžiai, savybės	Kaip Jūs apibūdintumėte šį daiktą / idėją / žmogų? Kokius būdvardžius naudotumėte?	
Dvigubo burbulo žemėlapis 	Palyginimas ir supriešinimas	Palyginkite / supriešinkite, aptarkite panašumus/skirtumus, atskirkite, diferencijuokite	Kokie yra panašumai ir skirtumai?	
Medžio žemėlapis 	Klasifikacija	Klasifikuokite, suskirstykite, sugrupuokite, kategorizuokite, duokite pakankamai susijusių detalių, tipai, rūšys, sąrašai, detalės, taksonomija	Kaip galite sugrupuoti pagrindines idėjas, pagalbines idėjas ir detales?	
Rėmelių žemėlapis 	Dalis - visuma	Dalys, išskirstyti dalimis, parodyti struktūrą, komponentus, anatomiją	Kokios dalys sudaro visą objektą? Ar galima dalis suskirstyti dar smulkiau?	
Nuoseklus žemėlapis 	Seka	Seka, išdėlioti tinkama tvarka, atsiminti, papasakoti, kas vyksta toliau, ciklai, procesai, pokyčiai, spręsti sudėtinės problemas	Kokia yra įvykių seka? Kokie yra sekos etapai?	
Keletas nuoseklių žemėlapių 	Priežastis - pasekmė	Priežastys ir pasekmės, aptarkite pasekmes, kas atsitiktų, jei..., nuspėkite, pakeiskite, identifikuokite motyvus, kodėl, rezultatai	Kokios yra priežastys ir pasekmės?	
Tilto žemėlapis 	Analogijų matymas	Nustatykite bendrą veiksni, atspėkite taisyklę, interpretuoti simbolius, suvienodinti, metafora, alegorija, santykis	Kokia analogija naudojama?	

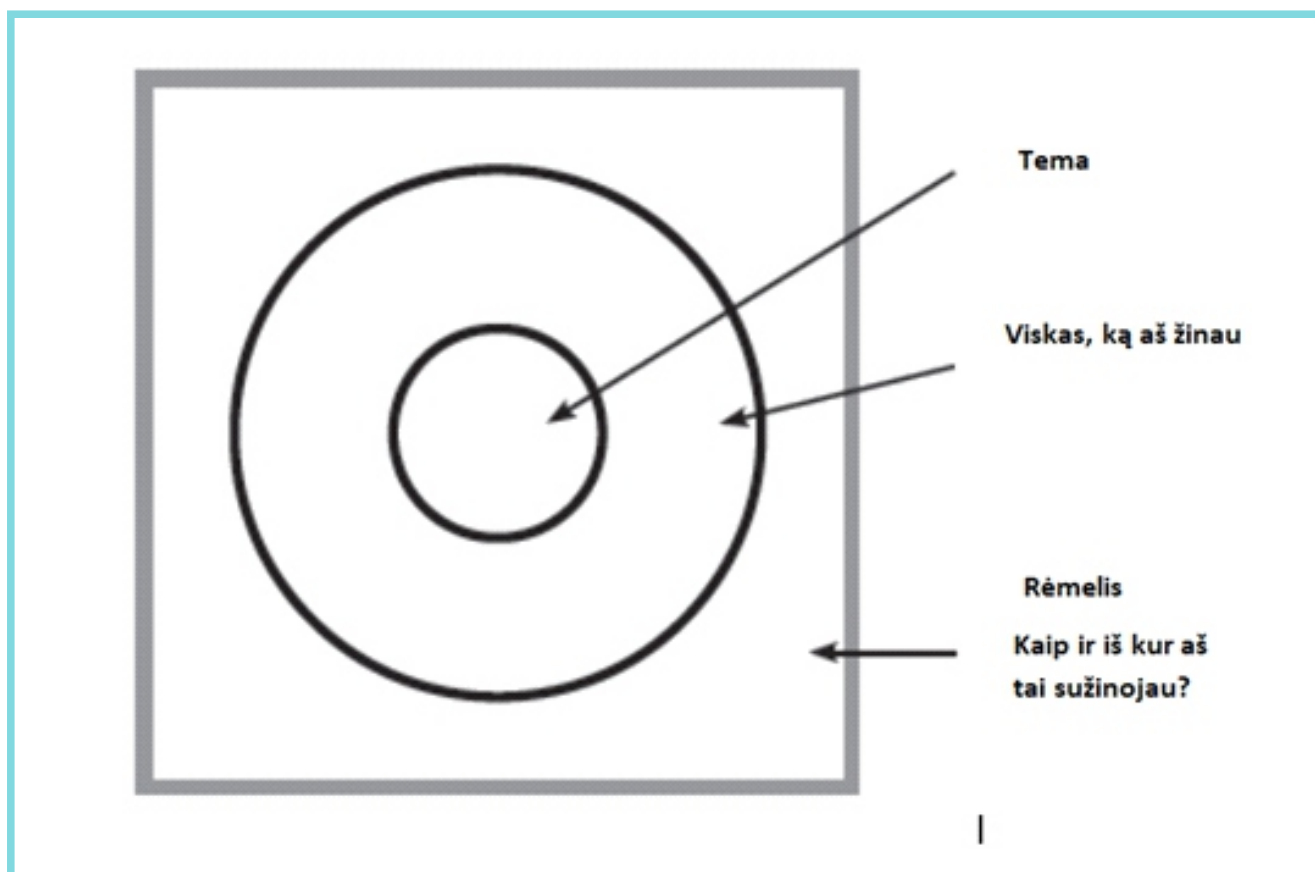

APSKRITIMO ŽEMĖLAPIS

Mąstymo procesas = Apibrėžimas kontekste
Mąstymo žemėlapis = Apskritimo žemėlapis

Atrodo:

Mąstymo procesas – konteksto apibrėžimas.

Raktiniai mąstymo žodžiai – pasakyti viską, ką žinote, minčių lietus, sąrašas, apibrėžimas, kontekstas, užuominos apie kontekstą, reikšmės tyrinėjimas, diskusija, išvardyti.

Klausimas – Pasakykite viską, ką žinote apie tai?

Kaip šis žemėlapis veikia?

1. Nubrėškite centrinį apskritimą (mažąjį) ir į jį įrašykite (arba įklijuokite paveiksluką) aptariamo objekto/temos pavadinimą – to, ką jūs norite apibrėžti.
2. Nubrėškite išorinį apskritimą.
3. Tarp vidinio ir išorinio apskritimų surašykite viską, ką žinote apie objektą.
4. Už išorinio apskritimo nubrėškite kvadratą – tai vadinama Rėmeliu.

Rėmelyje galite parašyti klausimą: „Iš kur žinai, ką žinai?“ Tai patikrina atsakančiojo turimų žinių šaltinius. Atsakymus į Rėmelio klausimą reikia užrašyti tarp išorinio apskritimo ir Rėmelio.

PAVYZDŽIAI:

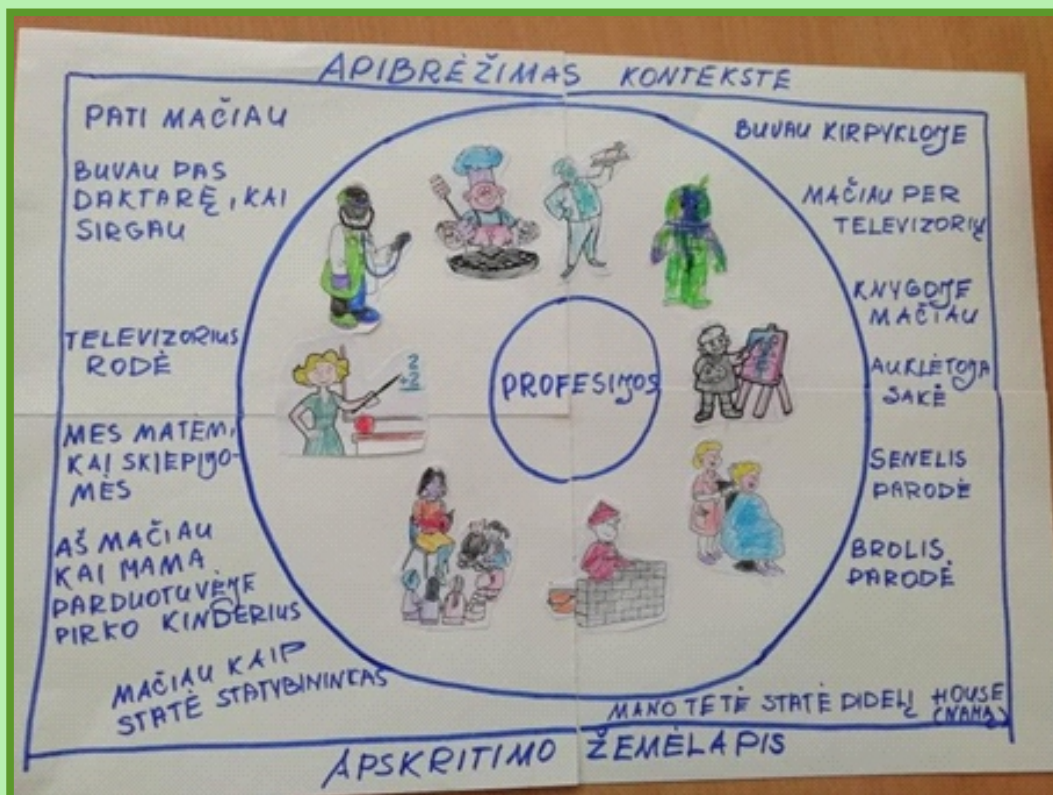
Kuo rengtis žiemą?

Ką žinote apie pasaką „Pagrandukas“?

Kokias profesijas žinote?

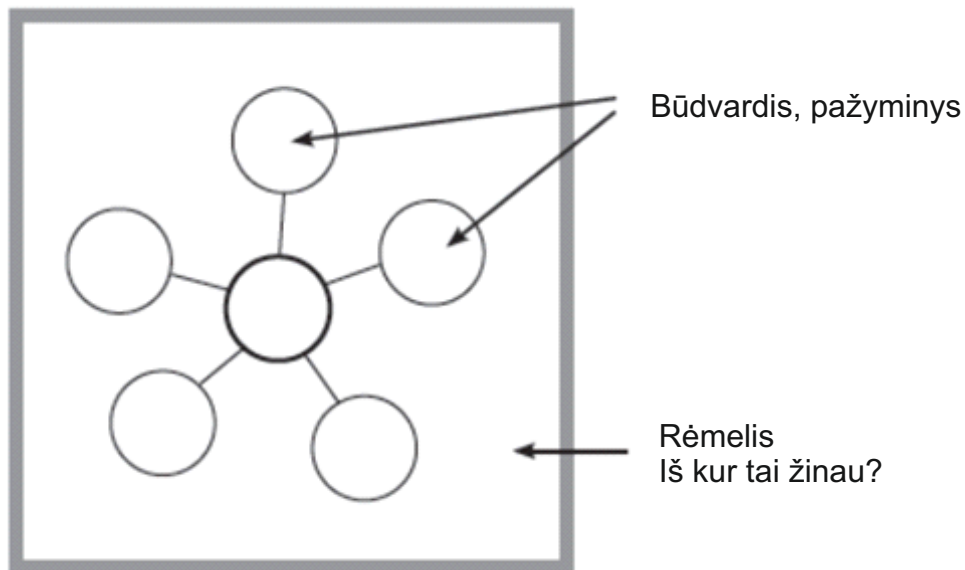

BURBULO ŽEMĒLAPIS

Māstymo procesas = Apibūdinimas
Māstymo žemėlapis = Burbulo žemėlapis

Atrodo:

Māstymo procesas – apibūdinimas.

Raktiniai māstymo žodžiai – apibūdinkite, naudokite vaizdingą kalbą, stebėkite naudodami visus 5 pojūčius, apibūdinkite daiktus, gyvus organizmus, jausmus, savybes, charakterį, parametrus, (būdvardžiai, pažymīniai).

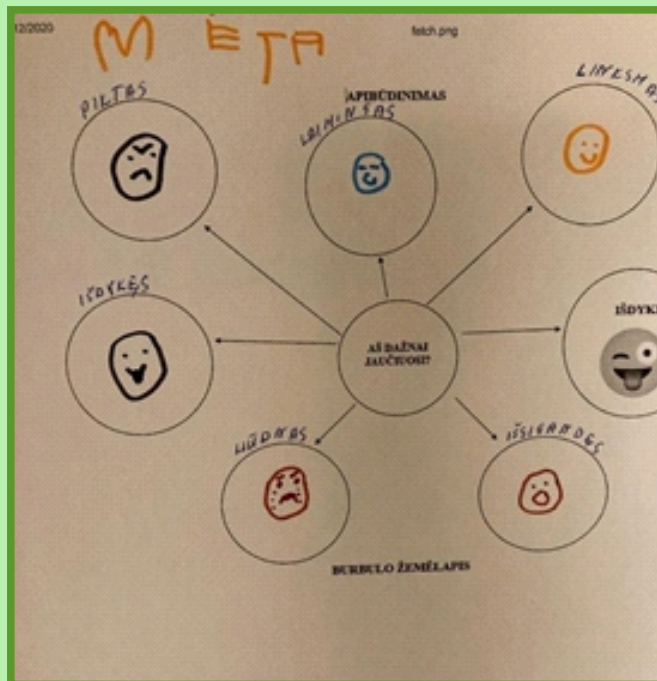
Klausimai – kaip Jūs apibūdintumėte šį daiktą/idėją/žmogų? Kokius būdvardžius naudotumėte?

Kaip šis žemėlapis veikia?

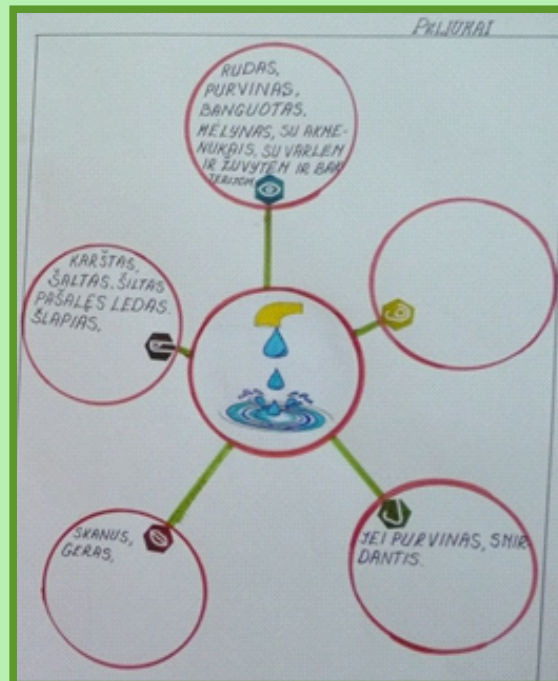
1. Nupieškite centrinį burbulą.
2. Nupieškite daug burbulų aplinkui, besijungiančių su centriniu. Tai lyg iššūkis māstymui, nes burbulų skaičius atspindi idėjų skaičių, t.y. vienas burbulas reiškia vieną idėją. Nupiešdami burbulų daugiau metate sau iššūkį māstyti.
3. Centriniam burbului įrašykite aprašomo objekto pavadinimą.
4. Išoriniuose burbuluose rašykite objektą apibūdinančius žodžius ar frazes – būdvardžius ar būdvardžių frazes, pažymīnius.

PAVYZDŽIAI:

„Kaip aš jaučiuosi?“

„Vanduo“

„Mano diena“

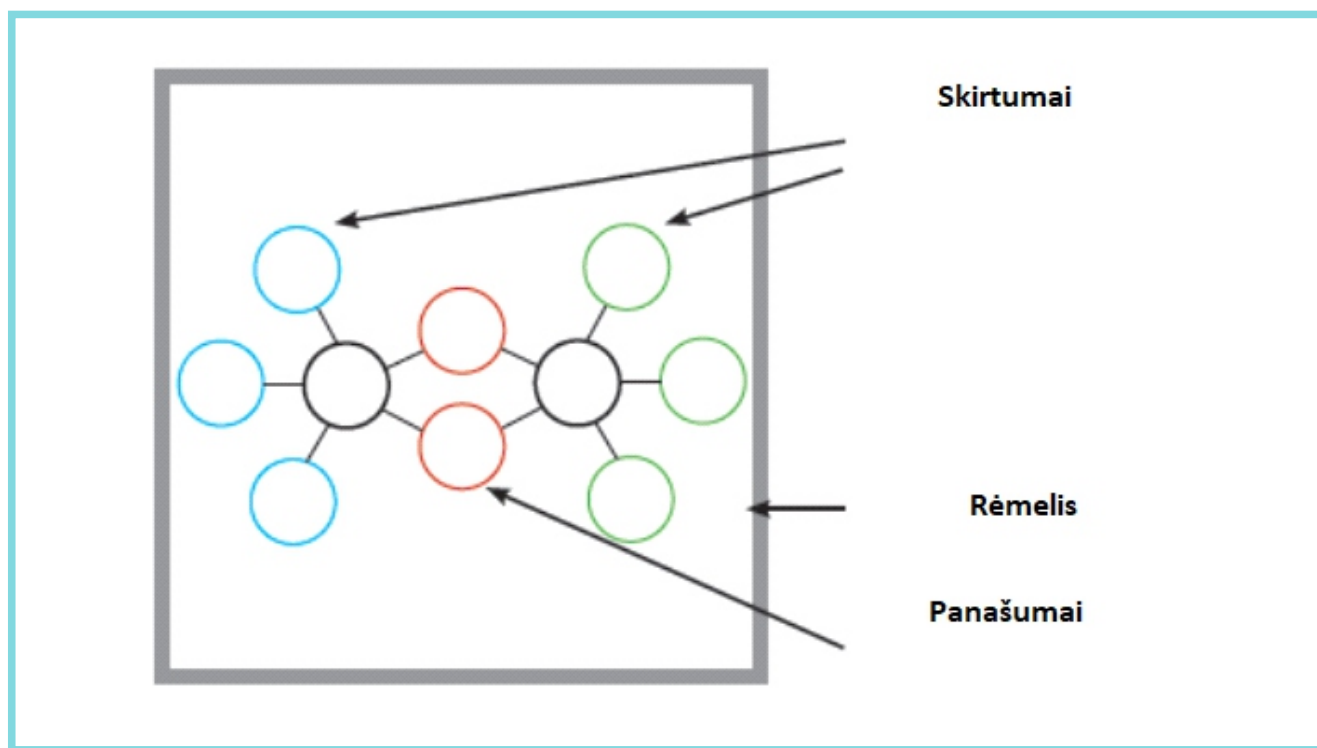

DVIGUBO BURBULO ŽEMĖLAPIS

Mąstymo procesas = Panašumų ir skirtumų paieška
Mąstymo žemėlapis = Dvigubo burbulo žemėlapis

Atrodo:

Mąstymo procesas – panašumų ir skirtumų paieška.

Raktiniai mąstymo žodžiai – palyginkite/supriešinkite, aptarkite panašumus/skirtumus, atskirkite, diferencijuokite, nustatykite kas bendra, kas unikalų.

Klausimai – palyginkite/supriešinkite, aptarkite panašumus/skirtumus, nustatykite, kas bendra, kas unikalų.

Kaip šis žemėlapis veikia?

1. Nupieškite du didelius burbulus.
2. Centre nupieškite keletą burbulų, kurie būtų sujungti su abiem didžiaisiais burbulais. Tai lyg iššūkis, nes burbulų skaičius atspindi idėjų skaičių, t.y. vienas burbulas reiškia vieną idėją. Nupiešdami jų daug, skatinate mąstymą.
3. Iš kairės kairiojo burbulo nupieškite burbulą bei su juo sujunkite.
4. Iš dešinės dešiniojo burbulo nupieškite burbulą bei su juo sujunkite.
5. Didžiuosiuose burbuluose įrašykite objektus/žmones/idėjas, kuriuos norite palyginti.
6. Centrinuose burbuluose įrašykite tai, ką abu objektai turi bendro.
7. Kairėje esančiuose burbuluose įrašykite, kuo objektas kairiajame didžiajame burbule skiriasi nuo objekto dešiniajame.
8. Dešinėje esančiuose burbuluose įrašykite, kuo objektas dešiniajame didžiajame burbule skiriasi nuo objekto kairiajame.
9. Pagal savo funkciją šis Dvigubo burbulo žemėlapis panašus į Venų diagramą.

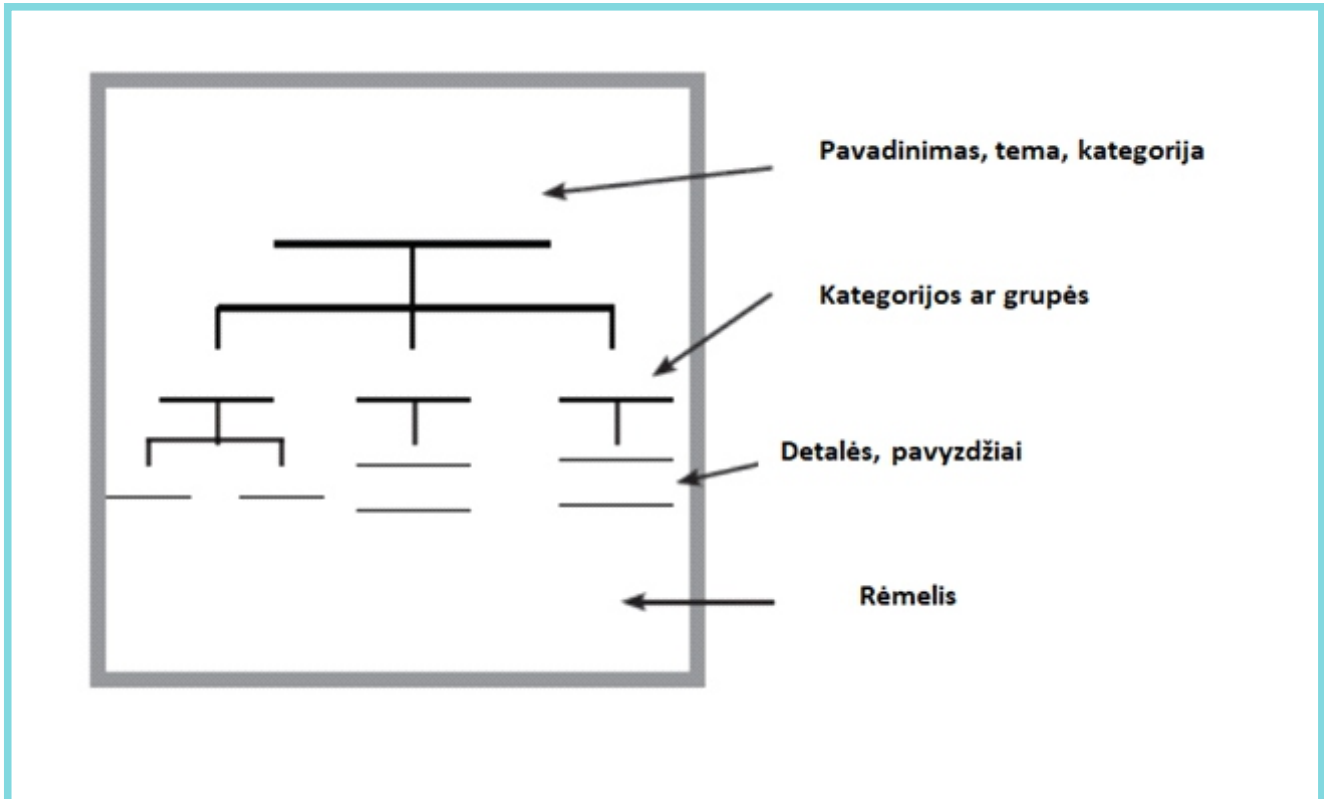

MEDŽIO ŽEMĖLAPIS

Mąstymo procesas = Klasifikacija
Mąstymo žemėlapis = Medžio žemėlapis

Atrodo:

Mąstymo procesas – grupavimas.

Raktiniai mąstymo žodžiai – sugrupuokite, suskirstykite į grupės, suskirstykite į kategorijas, duokite pakankamai pavyzdžių, tipai, rūšys.

Klausimai – kaip galite sugrupuoti? Kuriai grupei priklauso?

Kaip šis žemėlapis veikia?

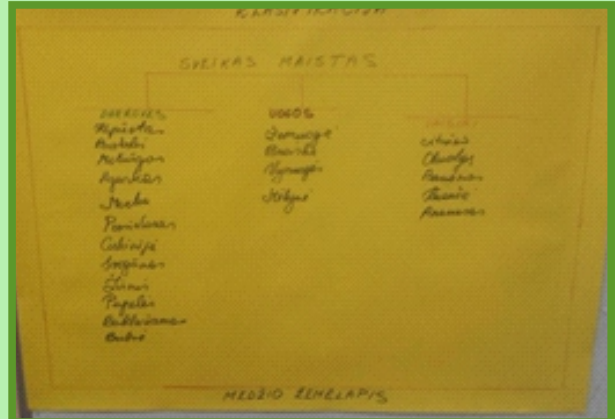
1. Viršuje pažymėkite tai (daiktai, žmonės, idėjos ar pan.), kas bus klasifikuojama (grupuojama, rūšiuojama, t.t.).
2. Kitoje eilėje apačioje sužymėkite kategorijas. Jas galima nustatyti iš anksto arba galite leisti žmonėms pasirinkti savo kategorijas.
3. Kategoriją galima išskaidyti į kelias smulkesnes kategorijas (žiūrėkite į žemėlapių kairiąją dalį).
4. Po kategorijomis ar sub-kategorijomis surašote detales (pavyzdžius)

PAVYZDŽIAI:

„Maistas“

„Sveikas maistas“

„Profesijos“

„Transporto priemonės“

„Rudens gėrybės“

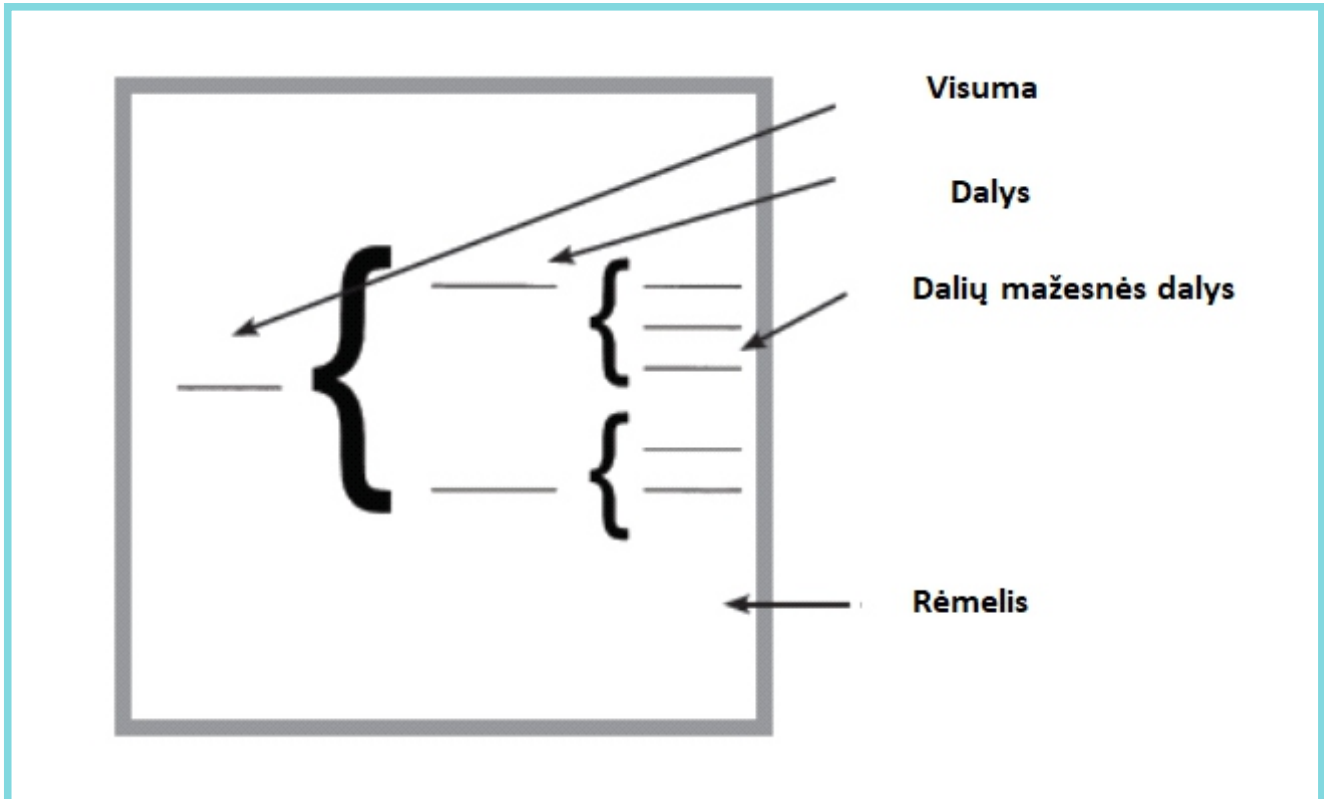

SKLIAUSTELIO ŽEMĖLAPIS

Mąstymo procesas = Dalies išskaidymas į visumą
Mąstymo žemėlapis = Skliaustelio žemėlapis

Atrodo:

Mąstymo procesas – visumos išskaidymas į dalis.

Raktiniai mąstymo žodžiai – išskirstyti dalimis, parodyti sandarą, komponentus, anatomiją.

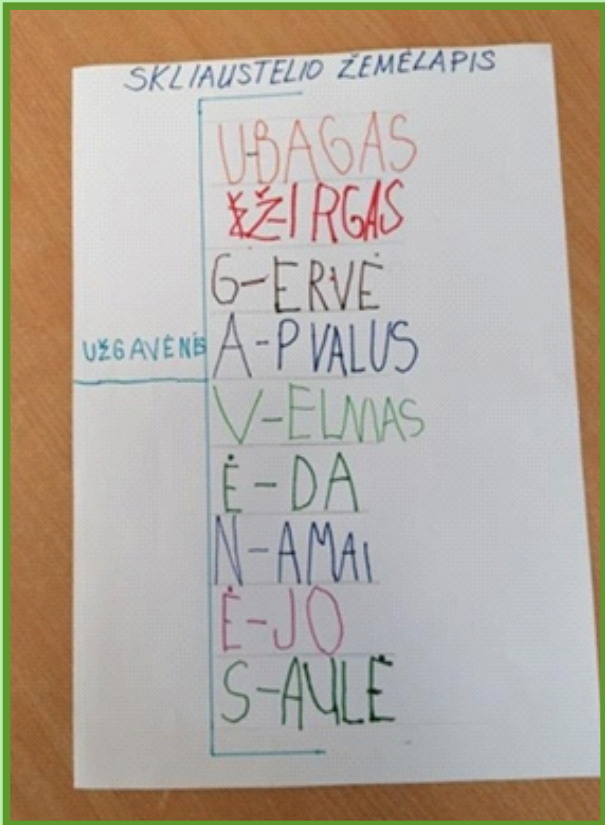
Klausimai – Kokios dalys sudaro objektą? Ar galima dalis suskirstyti dar smulkiau?

Kaip šis žemėlapis veikia?

1. Kairėje žemėlapijo pusėje, ant linijos, užrašykite viso objekto pavadinimą.
2. Toliau surašykite sudėtinės objekto dalis.
3. Gali būti, kad kai kurias dalis galima išskaidyti dar smulkiau – tą taip pat galima pavaizduoti žemėlapyje.

PAVYZDŽIAI:

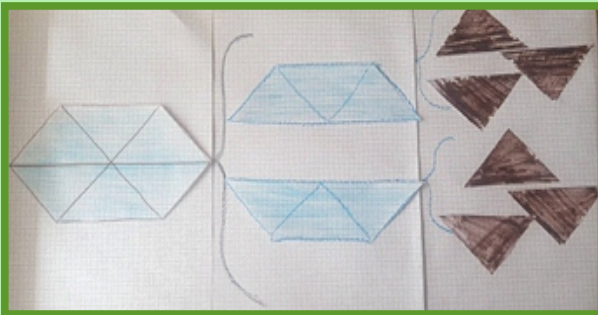
„Užgavėnės“

„Grybai“

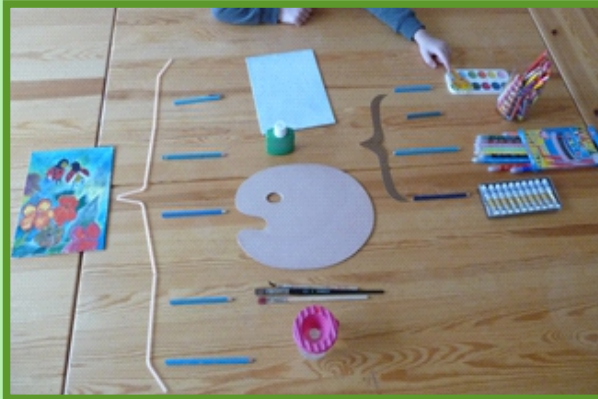
„Šešiakampis“

„Metų laikai“

„Paveikslas“

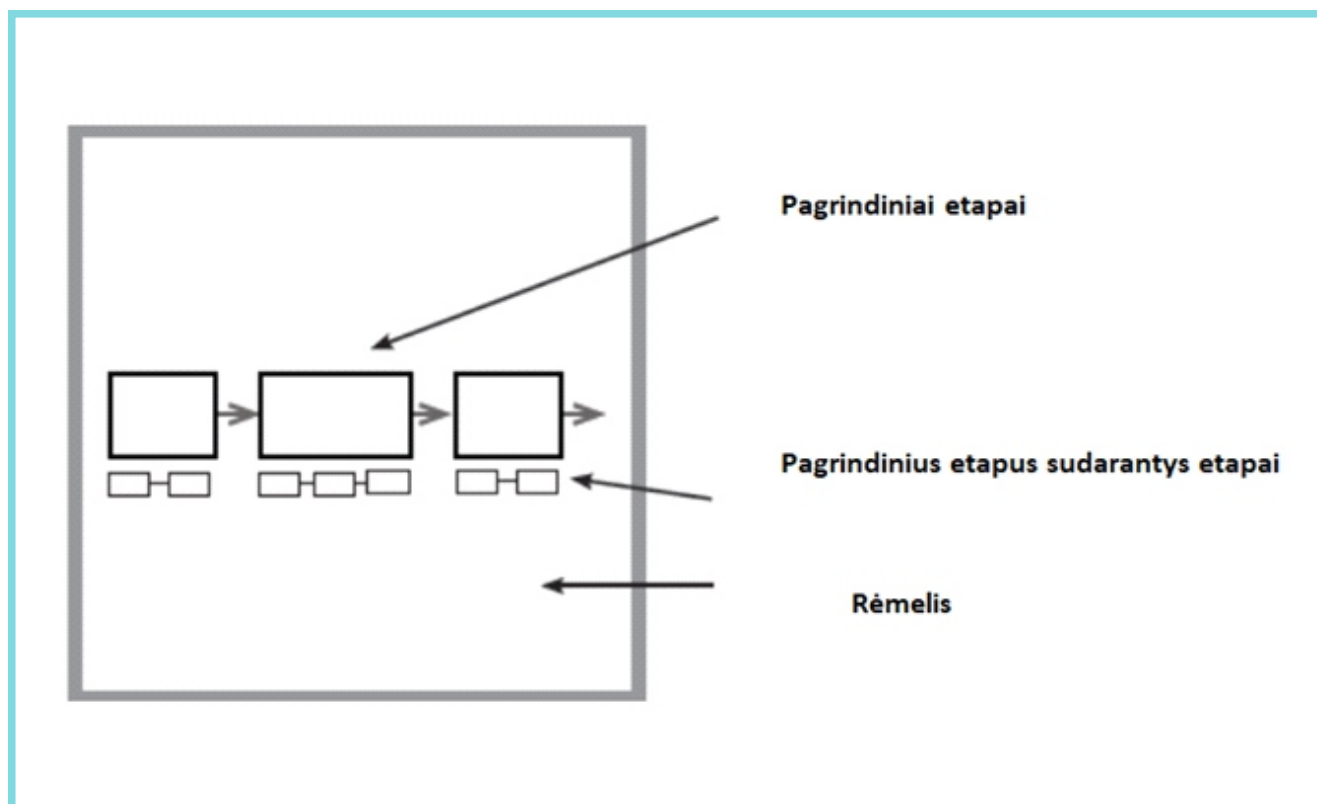

SEKOS ŽEMĖLAPIS

Mąstymo procesas = Sekos sudarymas
Mąstymo žemėlapis = Tėkmės žemėlapis

Atrodo:

Mąstymo procesas – sekos sudarymas.

Raktiniai mąstymo žodžiai – išdėstyti eilės tvarka, išdėstyti laiko seka, atsiminti, papasakoti, kas vyko toliau, ciklai, procesai, pokyčiai.

Klausimai – kokia yra įvykių seka? Kokie yra sekos etapai? Kas po ko vyksta?

Kaip šis žemėlapis veikia?

1. Kiekviena didesnioji dėžutė reiškia svarbų įvykį sekoje.
2. Dėžutės sujungtos rodyklėmis, kurios rodo eigą/laiką chronologine tvarka.
3. Vieną įvykį gali sudaryti keli mažesni smulkesni. Šie mažesni įvykiai gali būti pavaizduoti apačioje didesniųjų dėžučių pavaizdavus mažesnes dėžutes, kurios viena su kita turi būti sujungtos rodyklėmis.
4. Mažesnės dėžutės nėra privaloma žemėlapio dalis.
5. Jei lape nėra vietos, o žemėlapij norite pratęsti, nubrėžkite rodyklę nuo dešiniojo lapo krašto paskutinės dėžutės iki kairiojo lapo krašto ir tęskite žemėlapij. Kodėl taip? Kadangi vakarų kultūroje mes skaitome iš kairės į dešinę.

PAVYZDŽIAI:

„Nuo kalniuko“

„Kaip atsiranda mediena?“

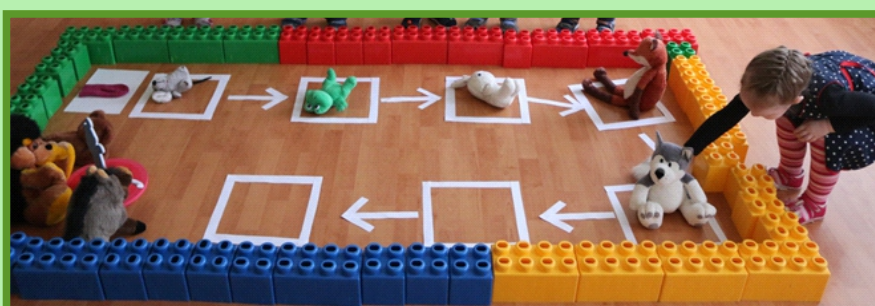
„Kaip aš apsirengsiu?“

„Ko reikia augalui?“

Pasaka „Pirštinė“

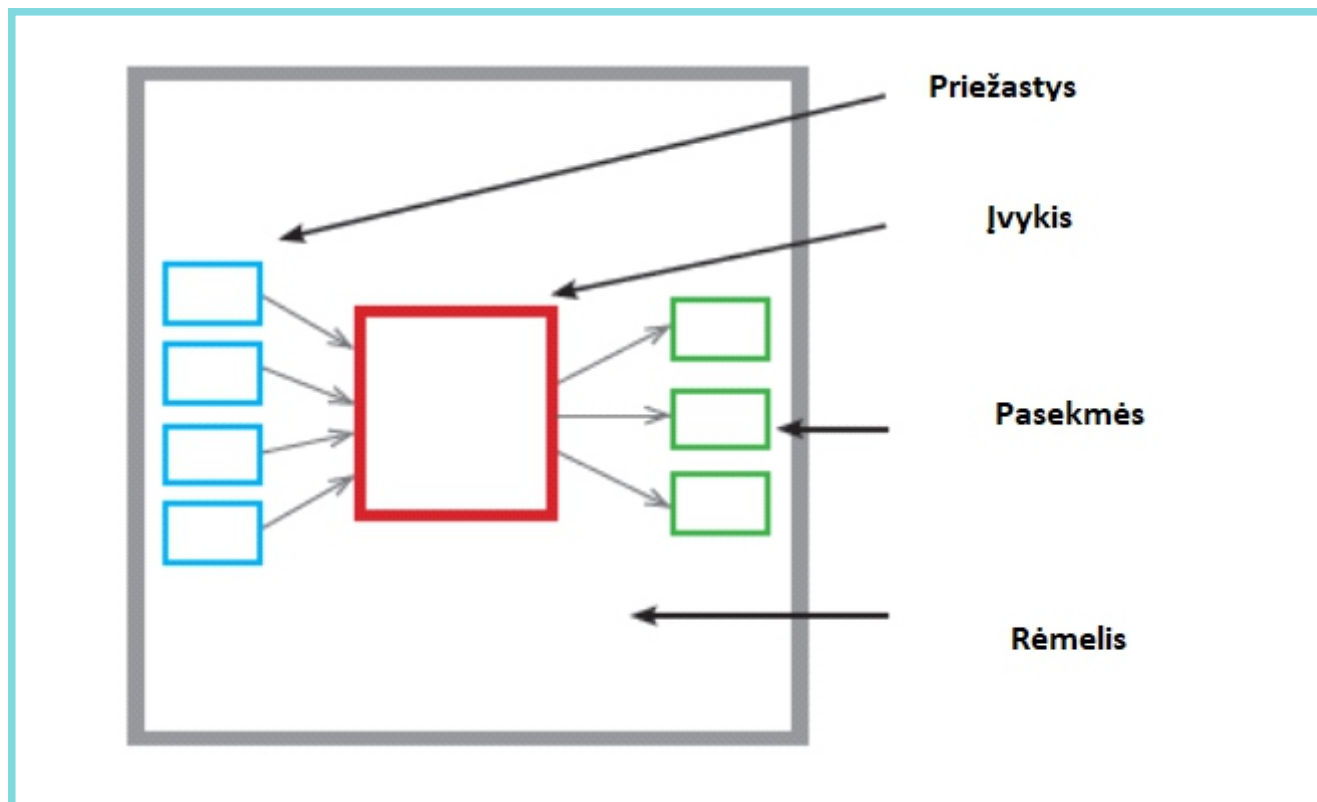

PRIEŽASTIES – PASEKMĖS ŽEMĖLAPIS

Mąstymo procesas = Priežasties – pasekmės nustatymas
Mąstymo žemėlapis = Priežasties pasekmės žemėlapis

Atrodo:

Mąstymo procesas – priežasties – pasekmės nustatymas.

Raktiniai mąstymo žodžiai – priežastys ir pasekmės, aptarkite pasekmes, kas atsitiktų, jeigu..., rezultatai, nuspėkite, identifikuokite motyvus, nustatykite priežastis, kodėl kažkas įvyko.

Klausimai – Kokios yra priežastys/veiksniai ir pasekmės/rezultatai?

Kaip šis žemėlapis veikia?

1. Vidurinėje dėžutėje įrašykite įvykį.
2. Kairėje pusėje įrašykite tai, kas galėjo sukelti įvykį. Jie nebūtinai turi sekti chronologine seka.
3. Dėžučių pridėkite tiek, kiek buvo įvykio priežasčių.
4. Rodyklės turėtų jungti priežasties dėžutes su įvykio dėžute, iš priežasties į pasekmę.
5. Dešinėje surašykite įvykio pasekmes.
6. Dėžučių pridėkite tiek, kiek yra pasekmių.
7. Rodyklės turėtų jungti įvykio dėžutę su pasekmių dėžutėmis, iš įvykio į pasekmę.
8. Gali būti vienos pusės žemėlapis, pavyzdžiui, priežasčių ir įvykio ar įvykio ir jo pasekmių žemėlapis.

PAVYZDŽIAI:

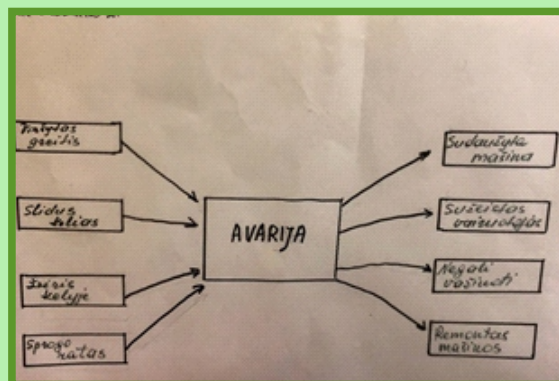
„Trauma“

„Bala“

„Avarija“

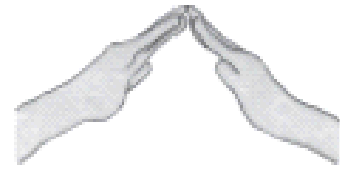

„Dantukai“

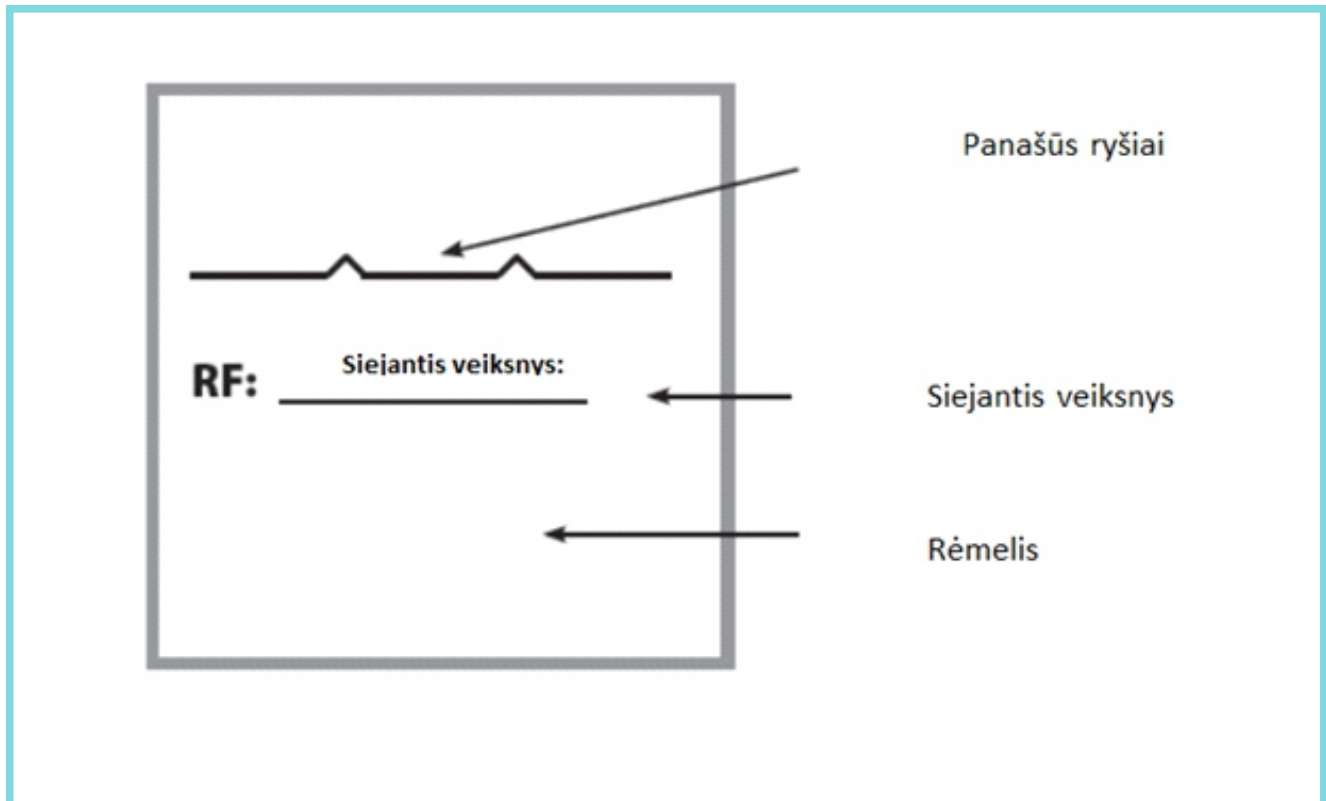

TILTO ŽEMĖLAPIS

Mąstymo procesas = Analogijų matymas
(panašus santykis, siejančių veiksnių atradimas)
Mąstymo žemėlapis = Tiltų žemėlapis

Atrodo:

Mąstymo procesas – analogijų/vienodų ryšių išvelgimas.

Raktiniai mąstymo žodžiai – nustatyti bendrą veiksni, atrasti analogijas.

Klausimai – Kas kaip susiję? Kas taip pat susiję kaip...?

Kaip šis žemėlapis veikia?

1. Kairėje nurodomas bendras veiksnys – tai, kas vienija visus objektų ar idėjų poras.
2. Poros išdėstytos taip: viena virš po „tilto“, o kita apačioje.
3. Tarp porų yra apverstos V raidės formos jungtis, kurioje parašyta „kaip“. Tai reiškia „taip pat kaip ir“.
4. Rezultatai turėtų leisti sudaryti pilnus, logiškus sakinius, pavyzdžiui:

„Pirštas yra rankos dalis, taip pat kaip ir ratlankis yra rato dalis, taip pat kaip ir vagonas yra traukinio dalis...“

PAVYZDŽIAI:

„Koks?“

„Profesijos“

„Gyvūnai pagal spalvas“

„Kas kur gyvena?“

„Gyvūnų jaunikliai“

RĒMELIS

Mąstymo žemėlapiai braižomi/talpinami rėmelyje. Rėmelis, taip pat žinomas kaip Metakognityvinis Rėmelis, suteikia galimybę apsvarstyti, kas lėmė mąstymą, iš kur atsirado informacija, mąstymo įvairovė ir apimtis.

Informacija Rėmelyje nulemta žemėlapio tikslo ir žemėlapyje įvykusio mąstymo. Rėmelis įrėmina mąstymą ir yra naudojamas visuose žemėlapuose.

Yra trys pagrindiniai klausimai, kuriuos gali užduoti mokytojas. Kartais užtenka vieno, o kartais reikia visų trijų.

Trys pagrindiniai klausimai, kurie naudojami Rėmeliui:

1. Kaip/iš kur žinote, ką žinote?
2. Kas įtakojo informaciją Jūsų žemėlapyje?
3. Kodėl ši informacija svarbi?

Rėmelis turi būti naudojamas su visais 8 Mąstymo žemėlapiais:

- Suteikia mokiniams galimybę pagalvoti apie savo mąstymą.
- Skatina reflekyvų mąstymą.

III. ELGESIO ĮPROČIAI

Elgesio/mąstymo įpročių tikslai:

- Mąstymo įprotis yra intelektualinio elgesio seka, kuri veda į produktyvius veiksmus.
- Mąstymo įprotis tai sugebėjimų visuma, kurią sudaro įgūdžiai, požiūriai, patirtys ir polinkiai.

Mąstymo įpročius anglų profesorius Guy Claxton supriešina su gebėjimais (angl. skills) norėdamas pabrėžti, kad gebėjimai yra tai, ką žmogus gali daryti, bet nebūtinai daro, o mąstymo įpročiai yra tai, ką žmogus renkasi daryti. Taigi, mąstymo įprotis reiškia žmogaus polinkį, išankstinę nuostatą elgtis tam tikru būdu.

MĄSTYMO ĮPROČIAI 6 MATMENYS

Vertė: pasirinkimas sąmoningai taikyti tam tikras efektyvias elgesio strategijas vietoje mažiau produktyvių elgesio modelių. Jei tikime MĮ verte, galime pasiekti geresnius rezultatus.

Nuostata: sprendimas taikyti apgalvoto elgesio strategijas. Supratimas ir polinkis, kada jas reikia taikyti.

Jautrumas: galimybių atitinkamai elgtis supratimas ir tinkamas elgesio strategijų taikymas. Pajautimas bei pasirengimas taikyti tam tikrą elgesį, kai jis yra tinkamas, ir nenaudota, kai netinkamas.

Gebėjimai: esminių gebėjimų ir įgūdžių, leidžiančių elgtis tam tikrais elgesio modeliais, turėjimas.

Įsipareigojimas: nuolatinis siekis reflektuoti, apgalvoti ir gerinti savo elgesio strategijas. Iškelkite tikslus ir savo mokiniams.

Kultūra: skatinti ir integruoti efektyvaus elgesio strategijas į veiksmus, sprendimus ir sprendžiant sudėtingas situacijas. Idealus scenarijus, kai MĮ taikymas tampa visos mokyklos veikimo kultūra ir kaip visi besimokantieji elgiamės taikydami pasirinktus MĮ.

 <p>ATKAKLUMAS</p> <p>Laikykitės tikslol Nemeskite užduoties jos nebaigę, siekite rezultatų. Nepasiduokite. Ieškokite būdų judėti į priekį.</p>	 <p>IMPULSYVUMO VALDYMAS</p> <p>Duokite sau laiko! Pagalvokite prieš veikdami, būkite ramus, dėmesingi, apgalvojęntys.</p>
 <p>NUOŠIRDUS IR EMPATIŠKAS KLAUSYMASIS</p> <p>Supraskite kitus! Skirkite savo protinės energijos kitų idėjoms ir mintims. Pasistenkite suprasti kito požiūrį ir jausmus.</p>	 <p>MĄSTYMO LANKSTUMAS</p> <p>Pažiūrėkite į viską kitaip! Sugebėkite pakeisti savo požiūrio tašką, matyti alternatyvas, apsvarstyti kitas galimybes.</p>

MĄSTYMAS APIE SAVO MĄSTYMĄ

Žinokite, ką žinote! Supraskite savo mintis, strategijas, jausmus, veiksmus ir jų poveikį kitiems.

TIKSLUMO SIEKIMAS

Patikrinkite dar kartą! Visada siekite geriausių rezultatų. Užsibrėžkite aukštus standartus. Tikrinkite ir ieškokite būdų nuolatos tobulėti.

KLAUSIMŲ KĖLIMAS IR PROBLEMŲ SUVOKIMAS

Kaip žinote tai, ką žinote? Nebijokite kelti klausimus. Žinokite, kokių duomenų Jums reikia ir plėtokite klausinėjimo strategijas informacijai gauti. Raskite problemas, kurias reikia spręsti.

TURIMŲ ŽINIŲ TAIKYMAS NAUJOSE SITUACIJOSE

Naudokite tai, ką išmokote! Turėkite prieigą prie jau turimų žinių ir pritaikykite žinias naujose situacijose.

AIŠKUS IR TIKSLUS MĄSTYMAS BEI BENDRAVIMAS

Kalbėkite aiškiai! Siekite aiškumo bendraudami tiek žodžiu, tiek raštu. Venkite apibendrinimų, iškraipymų, išpūtimo, netikslumų.

DUOMENŲ SURINKIMAS NAUDOJANT VISUS POJŪČIUS

Naudokitės gamtos suteiktomis galimybėmis! Atkreipkite dėmesį į pasaulį aplink jus. Rinkite informaciją visais jūtimais: skoniu, lytėjimu, kvapu, klausa ir rega.

KŪRYBA, ĮSIVAIZDAVIMAS, INOVACIJOS

Išbandykite kitoki būdą! Generuokite naujas ir neįprastas idėjas, originalumą, laisvumą.

REAGAVIMAS SU NUOSTABA IR PAGARBA

Džiaukitės atrasdami! Raskite pasaulį nuostabų, paslaptinę, intriguojantį fenomenaliais reiškiniais ir grožiu.

ATSAKINGAS RIZIKAVIMAS

Rizikuokite! Ieškokite nuotykių, gyvenkite nenuobodžiai. Nuolatos išbandykite naujus dalykus.

HUMORO SUPRATIMAS

Šiek tiek pasijuokite! Raskite tai, kas netikėta, žaisminga, smagu. Sugebėkite pasijuokti iš savęs.

MĄSTYMAS DRAUGE

Dirbkite kartu! Sugebėkite dirbti ir mokytis kartu su kitais. Dirbkite komandoje.

ATVIRUMAS NUOLATINIAM MOKYMUISI

Mokykitės iš patirčių! Didžiuokitės, bet likite kuklūs, pripažindami, kad yra dalykų, kurių nežinote. Atsispirkite sąstingiai.

MĄSTYMO ĮPROČIAI:

1. **Atkaklumas** (atkaklus tikslo laikymasis, rezultatų siekimas ieškant būdų judėti į priekį).
2. **Impulsyvumo valdymas** (ramus, apgalvotas elgesys).
3. **Nuoširdus ir empatiškas klausymasis** (savo protinės energijos skyrimas kitų idėjoms ir mintims, kitų požiūrio ir jausmų supratimui).
4. **Mąstymo lankstumas** (gebėjimas matyti alternatyvas, apsvarstyti įvairias galimybes).
5. **Mąstymas apie savo mąstymą, t.y. savo mąstymo refleksija** (savo minčių, strategijų, jausmų, veiksmų supratimas ir jų poveikis kitiems).
6. **Tikslumo siekimas** (geriausių rezultatų siekimas, aukštų standartų užsibrėžimas, būdų nuolatos tobulėti paieška).
7. **Klausimų kėlimas ir problemų suvokimas** (problemų, kurias reikia spręsti paieška).
8. **Turimų žinių taikymas naujose situacijose** (praktinis naudojimas to, kas buvo išmokta).
9. **Aiškus ir tikslus mąstymas bei bendradarbiavimas** (aiški kalba bendraujant žodžiu ir raštu, vengiant apibendrinimų, iškraipymų, netikslumų).
10. **Duomenų surinkimas visais pojūčiais** (skoniu, lytėjimu, kvapu, klausa, rega – naudojantis visomis gamtos suteiktomis galimybėmis).
11. **Kūryba, vaizduotė, inovacijos** (naujų ir neįprastų idėjų išbandymas, originalumas, laisvumas).
12. **Reagavimas su nuostaba ir pagarba** (paslaptingo, intriguojančio pasaulio atradimas).
13. **Atsakingas rizikavimas** (nuotykių paieškos, naujų dalykų išbandymas).
14. **Humoro jausmas** (rasti tai, kas netikėta, žaisminga, smagu, gebėjimas pasijuokti iš savęs).
15. **Mąstymas drauge** (gebėjimas dirbti ir mokytis kartu su kitais, komandoje).
16. **Atvirumas nuolatiniam mokymuisi** (mokytis iš patirčių, didžiulotis, bet likti kukliam, pripažįstant, kad yra dalykų, kurių nežinome, atsispyrimas sąstingiumi).

Šaltinis: Costa A. L., Kaliick B. Learning and leading with habits of mind, 2008

PASIRINKTO MĄSTYMO ĮPROČIO PRISTATYMAS IR ĮTVIRTINIMAS VAIKAMS

Susidėliokite veiklų planą – kaip pristatysite darželio pasirinktą mąstymo įprotį vaikams:

1. Kokias priemones naudosite?
2. Kokias istorijas pasakosite?
3. Kokią vaizdo medžiagą rodysite?
4. Kokius žaidimus žaisite ir veiklas atliksite?
5. Kokias vizualiai pavaizduotas taisykles pristatysite idant vaikai laikytųsi įpročio?
6. Kiek laiko užtruks pirmasis pristatymas ir **kokia jo eiga paminučiui?**
7. Kaip užtikrinsite įpročio ugdymo tęstinumą – t.y. ką darysite kiekvieną savaitę, kad įprotis per 8-9 mėn. įsitvirtintų?
8. Kokius klausimus vaikams užduosite idant skatintumėte jų mąstymą ir užtirtumėte įpročio įsitvirtinimą?

<https://www.facebook.com/watch/?v=345670296651061>

Listening with understanding and empathy.

Nuoširdus ir empatiškas klausymasis

*„Klausymas yra supratimo pradžia...
Išmintis yra atlygis už visą gyvenimą trukusį klausymą.“*

Kokios frazės padeda ugdyti nuoširdų ir empatišką klausymą?

1. Išklauskime iki galo.
2. Taip, klausau, hmmm.
3. Visų nuomonė svarbi.
4. Išgirsk kitą (mokomės išgirsti kitus).
5. Būk atviras kito idėjai (man įdomi tavo nuomonė).

Supraskite kitus!
Skirkite savo protinės energijos kitų idėjoms ir mintims. Pasistenkite suprasti kito požiūrį į jausmus.

EMPATIŠKAS KLAUSYMAS

Kai žmonės kalba – klausykite. Dauguma niekada nesiklauso (Ernestas Hemingway).

Kas yra empatiškas klausymas?

Psichologų (D. Goleman (2001) ir kt.) tyrimų rezultatai aiškiai parodė, kad empatijos pradmenis galima pastebėti jau kūdikystėje. Net naujagimiai, išgirdę verkiant kitus kūdikius, susigraudina ir patys pravirksta. Taigi, empatijos užuomazgos atsiranda labai anksti. Vaiko raidos psichologijos specialistai nustatė, jog užuojautos jausmas būdingas kūdikiams jau tada, kai jie aiškiai dar nesuvokia esą atskiri individai. Būdami vos kelių mėnesių amžiaus, mažyliai reaguoja į įvairius aplinkos trikdžius kaip į asmeninę skriaudą, pravirksta vos išvydę kito vaiko ašaras. Mažyliai dar nesugeba įžvelgti skirtumo tarp savęs ir kitų. Kitų sielvartas sukelia jiems sielvartą, kitų džiaugsmas skatina juos džiaugtis. Tai patvirtina, jog gebėjimas įsijausti yra įgimtas.

Jau ikimokykliniame amžiuje vaikas, remdamasis savo patirtimi, sugeba įsijausti į kito vaiko vaidmenį, išgyvenimus, emocionaliai reaguoti į kitų patirtus jausmus. T. Gavrilovos (1984) teigimu, ikimokyklinio amžiaus vaikų sąmonėje formuojasi humaniškoji ir egocentrinė empatijos formos. Todėl labai svarbu kryptingai auklėti vaiką, jog išryškėtų humaniškoji empatijos forma.

Psichologai teigia, jog gebėjimas įsijausti yra labiau įgimtas, tačiau tam tikrais būdais galima jį ir išugdyti, o altruizmas (t.y. altruistinis elgesys) yra labiau išmokstamas. Socialinio išmokymo teorijos atstovai teigia (Bandūra ir kt.), jog altruizmo kaip ir kitokio pobūdžio elgesio išmokstama stebint ir mėgdžiojant atitinkamo elgesio modelius. Suvokiant šių savybių (empatijos ir altruizmo) svarbą, jų ugdymas turėtų būti ir tėvų, ir pedagogų dėmesio centre.

Viena iš pagrindinių sąvokų, į kurią reikia atsižvelgti tobulinant mūsų socialinius įgūdžius, yra empatija. Tai gabumų ir įgūdžių rinkinys, leidžiantis mums atpažinti kitų emocines būsenas ir prie jų prisitaikyti, prisiimant vertę to jausmų rinkinio, kuris, nors ir nepatiriame tiesiogiai, mums taip pat yra labai svarbus, kai dalijantis erdve su tais žmonėmis. Taigi empatija reiškia ne tik gana tikslūs įvertinimus apie tai, ką jaučia kiti, bet ir konstruktyvų požiūrį į tą psichologinę tikrovę, kurią suvokiame kituose, ieškodami sąsajos taškų tarp savo ir tų žmonių. Turėdami tai, ką matėme iki šiol, galime padėti suprasti, iš ko susideda **empatinis klausymas; tai apie sugebėjimą aktyviai rūpintis ir suprasti kitą žmogų, taip pat atsižvelgdamas į jo jausmus, emocijas, neverbalinę kalbą ir visas pasekmes bei potekstes, kurias gali turėti mums perduoti žinia.**

POKALBIS SU VAIKU

Kaip kalbėti ir reaguoti, kad vaikas
jaustųsi išklausomas?

PASKATINKITE KALBĖJIMĄ

Trumpi žodžiai kaip „Supratau“, „Tai įdomu“, „Aha“
pdrąsina vaiką tęsti savo pasakojimą.

Nepamirškite pasakyti, jog girdima informaciją

Jums yra svarbi: „Gal galėtum man apie tai
papasakoti daugiau?“, „Man labai svarbu, kad visą
tai man pasakoji“.

NEBIJOTE KLAUSTI

Tam, kad suprastumėte apie ką kalba
Jūsų vaikas – nebijokite klausti.

Klausimai gali prasidėti taip: „Taigi, tu
sakai, kad...?“, „Ką tu turi omenyje
sakydamas, kad...?“

MINTIS PERSAKYKITE SAVAIS ŽODŽIAIS

Išgirstą mintį persakykite savais žodžiais, taip
vaikui parodysite, kad jo atidžiai klausote ir
esate susidomėjęs. Šiuos sakinius galite pradėti
taip: „Kaip suprantu, tu planuoji...?“, „Jei teisingai
supratau, tu nusprendei...?“

NEPAMIRŠKITE ATSPINDĖTI VAIKO

JAUSMŲ

Vaikų jausmus atspindėti galite pasakydami:
„Tave neramina...“, „Matau, kad nuliūdai
kalbėdamas apie...“, „Tai tave pykdo“. Nebijokite
suklysti įvardindami jausmus – vaikas Jus
pataisys ir pasakys kaip jaučiasi iš tiesų.

IŠKLAUSYKIME SAVO VAIKUS!

Greta Šiaučiulytė @SocialinePedagoqeG

#SocialinePedagoqeG

Impulsyvumo valdymas

„Nėra didesnio nugalėtojo už tą, kuris sugebėjo nugalėti save patį.“

H. Bičeris

Kokios frazės padeda ugdyti impulsyvumo valdymą?

1. Duokime sau laiko pagalvoti.
2. Paieškokite įvairių būdų.
3. Išklauskime iki galo.
4. Pirmą padarykime, paskui vertinkime.
5. Žvelkime pozityviai ...

Duokite sau laiko!
Pagalvokite prieš veikdami,
būkite ramūs, dėmesingi,
apgalvojęs.

Impulsyvumas – polinkis veikti iš karto, po pirmos paskatos (impulso), nesvarstant, negalvojant. Impulsyvumas apibūdinamas kaip nesugebėjimas sustoti ir pagalvoti prieš ką veikiant ar sakant. Impulsyvumo sąvoka artima spontaniškumui-kai pirma veikiama ar kalbama, tik paskui pagalvojama. Impulsyvus vaikas atsako į klausimą dar nebaigus jo užduoti, nenustygsta laukdamas savo eilės, įsiterpia, trukdo, įkyri kitiems.

Impulsyvumo valdymas – ramus, apgalvotas elgesys.

- Gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti.
- Jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė.
- Gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.
- Suvokimas, kad patys galime kontroliuoti daugelį situacijų.

PAVYZDŽIAI IMPULSYVUMO VALDYMOI:

DALINUOSI SU
DRAUGU

SUSTOJU, PAGALVOJU,
VEIKIU

DRAUGIŠKAI ELGIUOSI,
NESITYČIOJU

**IMPULSYVUMO
VALDYMAS**

NEPLĖŠAU KNYGŲ

LAIKAUSI
TAISYKLIŲ,
SUSITARIMŲ

SAUGIAI ŽAIDŽIU

Atkaklumas

*„Atrodo, kad sėkmė yra susijusi su veiksmu.
Sėkmingi žmonės nesustoja. Jie klysta, bet niekada
nepasiduoda.“*

C. Hilton

**Kokios frazės padeda
ugdyti atkaklumą?**

- 1. Kol kas.**
- 2. Bandyk dar kartą.**
- 3. Kas tau galėtų padėti?**
- 4. Kaip tau tai padeda mokytis?**
- 5. Džiaugiuosi, kad vis atkakliau...**

Siekite tikslo!
Nemeskite užduoties jos
nebaigę, siekite galutinio
rezultato.

Kaip lavinti vaiko atkaklumą?

Atkaklumas – nuoseklus užduoties įgyvendinimas, nepaisant to, kad nėra aišku kada pasiektas rezultatas. Tai savęs valdymas siekiant užbaigti užduotį, nepaisant iškilusių kliūčių. Valios gebėjimai daugiau nei intelektas ar talentas lemia žmogaus sėkmę ateityje. Norint išmokyti vaiką atkaklumo, reikia išmokyti susikaupti, nesiblaškyti, kartu lavinti ir dėmesį. Labai svarbu yra režimas, disciplina, nuoseklumas. Veikla turi būti įdomi, parenkama pagal amžių, atitikti vaiko poreikius. Labai svarbu suaugusiųjų pavyzdys. Norėdami išmokyti vaiką užbaigti pradėtą darbą, turite ir patys to laikytis, Neužsiimkite kažkuo nauju neužbaigę ankstesnės veiklos ar užduoties.

- Vaikui aiškiai pasakykite, kad bet kokia užduotis turi būti atliekama kokybiškai ir iki galo.
- Nepamirškite pagirti už atliktą darbą.
- Nekritikuokite, jei vaikui nesiseka atlikti pradėto darbo, jis nesusikaupia, domisi kita veikla.

Smalsumas neturi būti ribojamas. Taip vaikas sužino apie pasaulį. Pasiūlykite pailsėti ir užbaigti vėliau.

• Padėkite vaikui labiau pasitikėti savimi, sakydami, kad jam tikrai pasiseks. : „Jei bandysi dar šiek tiek ilgiau, baigsi šį puslapį!“

- Laikykitės tikslo.
- Siekite rezultatų.
- Nepasiduokite, nesustokite, vis bandykite dar kartą, ieškokite būdų judėti į priekį.

ATKAKLUMAS

MŪSŲ MĄSTYMO ĮPROTIS

SIEK PAŽINTI, TAI KAS
NAUJA

SIEK SAVO TIKSLŲ
ĮGYVENDINIMO

ATKAKLUMO SIMBOLIS
"TURBO" SRAIGĖ

UŽDUOTI ATLIK IKI GALO

ATKAKLIAI KLAUSYKIS IR
MOKYKIS

NENULEISK RANKŲ, JEI KAS
NORS NEPAVYKSTA

Žaidimai padeda ugdyti atkaklumą ir dėmesio koncentraciją, o taip pat treniruoja gebėjimą valingai paskirstyti ir nukreipti dėmesį.

1. „**Surask klaidą**“. Vaikams patinka spręsti mįsles, ši pamoka paremta klaidingo įvaizdžio atradimu. Tokios spalvinimo knygelės parduodamos parduotuvėse arba tėvai patys gali piešti, pavyzdžiui, ant medžių augančią duoną, jūra važiuojančią mašiną, saulę žemėje, o ne danguje.

2. „**Apyrankės uždėjimas**“. Iš senų karoliukų, karoliukų surinkite apyrankę su savo vaiku ir būtinai parodykite, kokia seka jums reikia susieti karoliukus pagal spalvą. Ši veikla ugdo atmintį ir atkaklumą.

3. Žaidimas „**Rask raidę**“

Žaidimui prireiks nedidelio teksto, parašyto didelėmis raidėmis, ir rašiklio.

Duokite vaikui tekstą (net jei vaikas dar nemoka skaityti) ir parodykite, kurią raidę reikia pabraukti. Jei vaiko dėmesys dar nėra pakankamai išvystytas, tai nupieškite (atspausdinkite) raidę, kurią jam reikia pabraukti ant atskiro lapo, ir padėkite lapelį su raide prieš vaiką. Paaškindite, kad peržiūrėti reikia kiekvieną eilutę. Po to pakeiskite ar pasunkinkite užduotį. Pavyzdžiui, „Pabrauk raidę B ir užbrauk kryželiu raidę C“.

Trimečiams tiks 2 - 3 sakiniai stambiomis raidėmis. Kuo geriau su užduotimi susidoroja mažylis, tuo daugiau žodžių papildo tekstą. Penkiamečiui galima duoti tekstus iš 2 - 3 pastraipų.

Pastabos: šie žaidimai padeda ugdyti atkaklumą ir dėmesio koncentraciją, o taip pat treniruoja gebėjimą valingai paskirstyti ir nukreipti dėmesį.

4. Žaidimas „**Surink karoliukus**“

Žaidimui prireiks stambių įvairiaspalvių ir įvairaus dydžio karoliukų.

Duokite vaikui užduotį suverti karoliukus pagal atitinkamą schemą: pirmiausia mėlyną, po to žalią, kvadratinę, po to apvalią, raudoną po to geltoną. Kuo jaunesnis vaikas, tuo paprastesnė turėtų būti schema. Su laiku ar vyresniems vaikams užduotį galima sunkinti: 2 apvalūs raudoni karoliukai, 3 geltoni trikampiniai karoliukai, 1 mėlynas kvadratinis. Užduotis gali būti pateikta žodžiu, o galima nupiešti spalvotą karoliukų schemą, paprašius vaiką surinkti karoliukus pagal pavyzdį.

5. Žaidimas „**Padaryk paeiliui**“

Pasiūlykite vaikui sustingti, atidžiai Jūsų paklausyti ir atlikti užduotis tokia tvarka, kokia jis jas išgirs. Duokite jam, pavyzdžiui, tokias užduotis: suploti delnais, treptelti koja ir apsisukti; arba paimti lėlę, sušukuoti ją, paguldyti ant stalo, o po to atnešti mašinėlę. Žaidžiant su trimečiais galima pradėti nuo dviejų užduočių ir palaipsniui didinti užduočių skaičių.

Mąstymas drauge

„Rūpinkitės vienas kitu. Dalinkitės savo energija su grupe. Niekas neturi jaustis vienas, atskirtas, nes tada Jums nepavyks.“

Kokios frazės padeda ugdyti mąstymą drauge?

V. Unsoeldas

1. Dirbkime komandoje.
2. Išklauskime draugų nuomones.
3. Argumentuokime savo idėją.
4. Mąstydami drauge daugiau pasieksime, išmoksime.
5. Niekada geriau neišmoksime, nei padėdami kitam.

Dirbkime kartu! Sugebėkime dirbti ir mokytis kartu su kitais.
Dirbkime komandoje.

BENDRADARBIAVIMAS IR MĄSTYMAS DRAUGE

- Tai yra gebėjimas veikti ir mokytis kartu su kitais, komandoje.
- Kiti žmonės yra vertingi informacijos šaltiniai, jie padeda mums mąstyti, drauge kelti klausimus ir daryti išvadas.
- Bendradarbiavimas ir mąstymas drauge suteikia galimybę ugdytiniams išgirsti kitokią nuomonę, mokytis, diskutuoti, priimti atsakomybę už savo ir kitų ugdymąsi.
- Tai gebėjimas mąstyti drauge su kitais, argumentuoti idėjas ir išbandyti problemos sprendimo strategijas su kitais kritiško grįžtamojo ryšio priėmimas.

Mąstymas drauge – mąstymo įprotis

Mokymasis bendradarbiaujant

ĮPROTIS: MAŠTYMAS DRAUGE

Sulaužyta ranka

Mama žąsis susilaužė ranką, krisdama nuo kėdes.
Visi jos draugai nusprendė jai padėti, ją prižiūrėdami.
Vilis Vinkis bėgiojo po miestelį, skleisdamas žinią į visas puses,
Karvė, kuri peršoko mėnulį, atnešė šviežio pieno.
Petras, nubėgo į savo moliūgų palėpę ir paprašė žmonos iškepti pyragą, o
Trys maži kačiukai išsiskalbė patys savo pirštinaites ir jas padžiovė.
Mažasis mėlynasis berniukas atėjo tiesiai iš namų, kad atneštų jai šieno.
Mažoji panelė Muffet pakilo nuo savo suoliuko, kad atneštų jai varškės ir išrūgų.
Mažoji piemenaitė susirado savo avelę ir atnešė šiltos vilnos šalikui.
Kliunkis Pliumpis sustojo jos aplankyti prieš eidamas pasėdėti ant savo sienos.
Močiutė Hubbard nuėjo prie savo indaujos ir atnešė jai paskutinius trupinėlius.
Mažasis Džekas Korneris atvyko iš savo užkampio, kad atneštų saldžią slyvą.
Mažasis voriuukas nuaudė šilko siūlų ir supynė švelnią virvę.
Senoji moteris, kuri gyveno bate, atsivedė savo vaikus, kad jie padainuotų.
Džekas ir Džilas nukeliavo į kalvą, kad atneštų vandens voniai.
Mėsininkas, kepėjas ir žvakiadirbys atnešė savo kubilą.
Mama žąsis greit pasijuto geriau ir dėkojo savo draugams daug kartų.
Ji sėdo ir pradėjo rašyti eilėraščių knygą vaikams.

Maštymo drauge įprotis dirbant poromis: sekos žemėlapiai: „Kaip nulipdyti ąsotį?“ ir „Kaip nupinti pintinę?“. „Voveriukų“ grupė. Mokytoja, dirbanti pagal priešmokyklinio ugdymo programą, Renata Dirmantienė.

Maštymas drauge. Komandų apskritimo žemėlapiai. Tema: „Kalėdos“. „Voveriukų“ grupė. Mokytoja, dirbanti pagal priešmokyklinio ugdymo programą, Greta Stundžienė.

MĄSTYMAS DRAUGE

GALIU TAU PADĖTI. AŠ
VERTINU SAVO
DRAUGO ATSAKYMUS.

KODĖL TAIP MANAI?
ARGUMENTUOK.
AR GALI MAN PADĖTI?

NORIU MOKYTIS IR
MĄSTYTI DRAUGE.
GALIME BŪTI KAIP
KOMANDA.

NIEKADA GERIAU
NEIŠMOKSI, NEI
PADĖDAMAS
KITAM.

MĄSTYDAMI DRAUGE
GALIME DAUGIAU
PASIEKTI IR IŠMOKTI.

KAI MĄSTOME DRAUGE
KYLA DAUG ĮDOMIŲ
IDĖJŲ.

NEPAMIRŠK!

MANDAGUMO ŽODŽIAI:
AČIŲ, PRAŠAU, ATLEISK,
ATSIPRAŠAU, AR GALIU?

MĄSTYMO LANKSTUMAS

Pažiūrėkite į viską kitaip! Sugebėkite pakeisti savo požiūrio tašką, matyti alternatyvas, apsvarstyti kitas galimybes. Lankstumas mąstymo yra galimybė pakeisti planuojamo pirmojo plano kelią, sprendžiant problemas, jei jis neatitinka šios problemos, kuri palaipsniui išskirti savo sprendimą, žinoma sąlygas ir kad negalėjo būti atsižvelgta į nuo pat pradžių.

Mąstymo lankstumas susijęs su individo gebėjimu keisti požiūrį, nuomonę, kai įvertinami nauji faktai. Tai padeda spręsti kylančias problemas, pasirenkant arba bendresnį požiūrį į situaciją, arba detalią situacijos analizę. Išsiugdę šį įprotį, žmonės apmąsto alternatyvas, geba suvokti suvokti situaciją iš skirtingų požiūrio taškų, apdoroti įvairius informacijos šaltinius. „Pamokose galima mokiniams skirti užduotis į tą patį reiškinių žvelgti iš skirtingų perspektyvų, pavyzdžiui, pasakoti apie praeitį, dabartį, įsivaizduoti ateitį. Koncentruotis į istorijos dalelę arba žvelgti į ją bendriau, kreipti dėmesį į garsus, vaizdus, judesį. Tai naudinga, nes padeda mokiniams atsikratyti minties, kad yra tik vienas teisingas (iš esmės, jų pasirinktas) kelias“.

PAVYZDŽIAI MĄSTYMO LANKSTUMO:

MAŠTYMO LANKSTUMAS

PATYRINĖKIME, TAI KĄ
MUS SUPA?

KARTU SU DRAUGAIS
LAUKE, TIKRAI
SUGALVOSIME KĄ VEIKTI.

Aš turiu idėjų,
galime tai
išbandyti kartu.
Nori?

Nebesugalvoju
ką įdomaus
nuveikti darželyje

GAJIME PERSIRENGTI
KUOM TIK NORIME..

O GAL
PASISTATYKIME
NAMĄ IŠ KO NORS?

MANAU IR MOKYTOJA
GALI KĄ NORS ĮDOMAUS
PASIŪLYTI.

MAŠTYMO RAKTAI -
PUIKI GALIMYBĖ
SUGALVOTI
NEĮPRASTŲ DALYKŲ.

NEPAMIRŠKIME
NAUDOTI IR DE BONO
KEPURIŲ.

IV. KLAUSIMŲ SVARBA UGDANT EFEKTYVAUS MOKYMOŠI STRATEGIJAS IR AUKŠTESNIO LYGIO MĄSTYMĄ

Tyrimais įrodyta, kad:

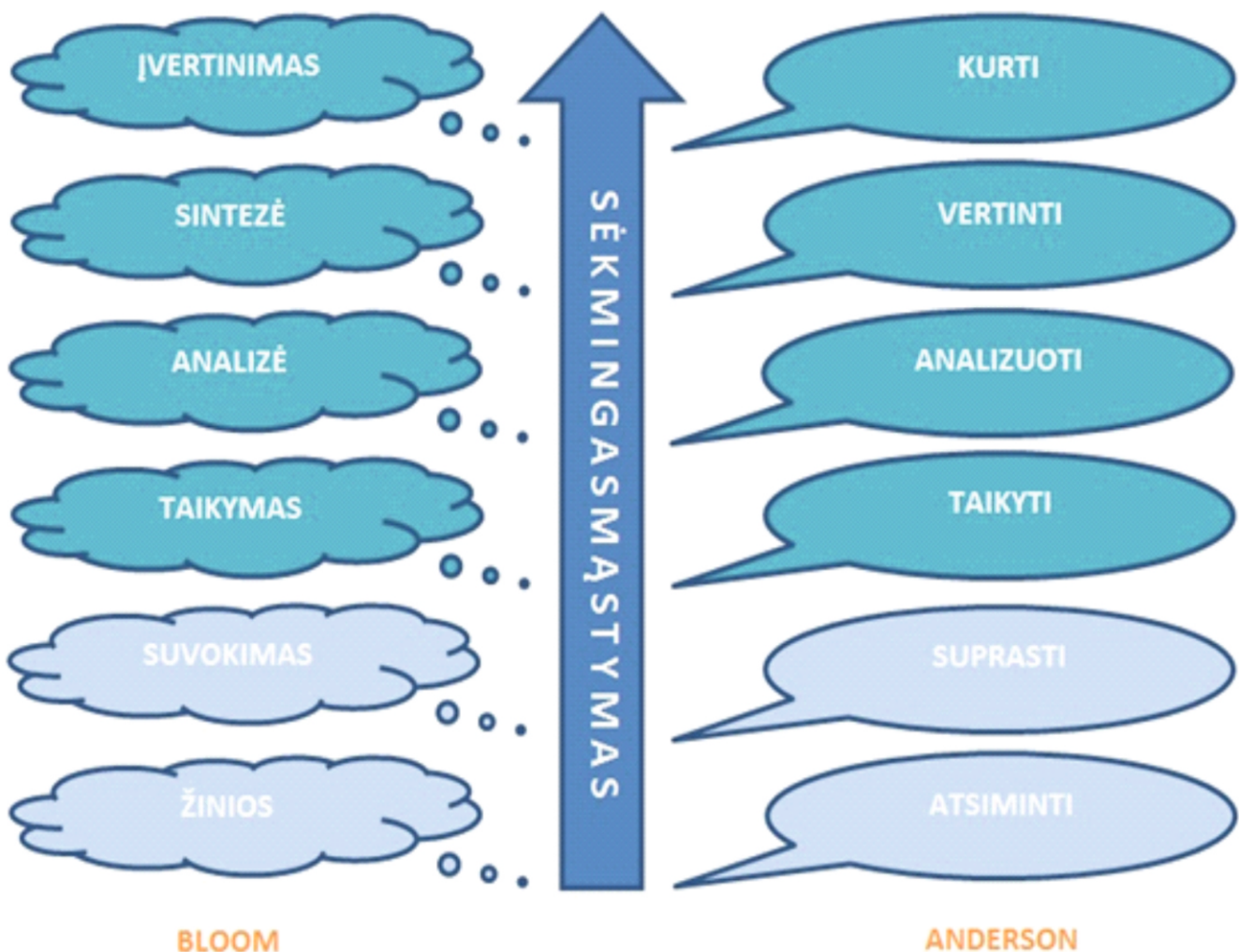
- daugiau nei 70 proc. klausimų, kuriuos vaikams užduoda pedagogas patikrina žinias;
- pedagogai yra orientuoti į vaikų turimas žinias, į pasiekimų įvertinimus, tad ir užduodami klausimai daugiausiai reikalauja atminties ir faktinės informacijos.

Bloomo taksonomija

B. Bloom savo taksonomiją plėtojo 1950 m. Tai yra šešių mąstymo augimo pakopų hierarchija. Su kiekvienu žingsniu mąstymas vis sudėtingėja ir reikalauja daugiau įdirbio.

Mąstymo lygiai gali būti taikomi klausinėjimo ugdymui visose mokyklinėse ir mokymosi srityse.

1990 m. L. Anderson adaptavo Bloomo taksonomiją. B. Bloom ir L. Anderson, aprašydami žemesnio lygio mąstymo gebėjimus išskyrė žinias (prisiminimą), supratimą ir taikymą, o gebėjimus analizuoti, vertinti, kurti priskyrė aukštesnio lygio mąstymo gebėjimams.

Bloomo taksonomijos taikymo, remiantis aukščiau esančia iliustracija ir aukštesnio lygio klausimų formulavimo ugdomojoje veikloje, pavyzdžiai:

Tema „Pagrandukas“:

- Prisiminti ~ Kokius žvėris susitiko pagrandukas?
- Suprasti ~ Kodėl Pagrandukas buvo suvalgytas?
- Taikyti ~ Jei Pagrandukas būtų bėgęs per kaimą/Afrikoje, kokius gyvūnus būtų sutikęs?
- Analizuoti ~ Kas gali atsitikti, kai pabėgama iš namų?
- Įvertinti ~ Ar gerai Pagrandukas pasielgė, pabėgdamas nuo senelių? Kodėl?
- Kurti ~ Kaip tu užbaigtum pasaką, jeigu būtum autorius?

Tema „Kosmosas“:

- Prisiminti ~ Ką žinai apie kosmosą?
- Suprasti ~ Kokia yra planetų išsidėstymo seka?
- Taikyti ~ Kokiais būdais galima tyrinėti planetas, kosmosą, jei skristi į kosmosą negalime?
- Analizuoti ~ Kas bendro tarp žemės planetos ir obuolio?
- Įvertinti ~ Iš kokių šaltinių galime sužinoti apie kosmosą?
- Kurti ~ Kaip atrodytų mėnulio žmogus?

Tema „Žmogus“:

- Prisiminti ~ Kas tu esi?
- Suprasti ~ Ką reikia daryti, kad žmogus gyventų?
- Taikyti ~ Kaip jautiesi būdamas žmogumi/berniuku/mergaite? Kodėl?
- Analizuoti ~ Kokias funkcijas atlieka kiekviena žmogaus kūno dalis?
- Įvertinti ~ Kuo skiriasi/panašūs vaikas ir suaugęs?
- Kurti ~ Ką nuveiktum, jei būtum žmogus-voras?

Klausinėjimo prasmė:

- Ugdyti visų lygių mąstymą
- Ieškoti priežasčių ir paaiškinimų
- Išbandyti naują požiūrio tašką
- Išbandyti priežasties-pasekmės ryšį

Uždari, atviri ir išaiškinimo tipo klausimai

Klausimai būna uždari, atviri ir išaiškinimo tipo klausimai. Pastarieji užduodami, kai norima pasitikslinti gautą atsakymą.

Uždari klausimai yra labai tikslūs, reikalaujantys konkretaus atsakymo. Pats klausimas numato atsakymo variantus, o ugdytinis, kuriam klausimas yra pateikiamas, tik pasirenka jam tinkamą atsakymą. Uždari klausimai dažniausiai turi atsakymą „sufleruojančius“ variantus, iš kurių reikia pasirinkti tik vieną, pvz. Taip arba Ne. Uždari klausimai dažniausiai prasideda žodeliu „Ar...“. Užduodant tokį klausimą slopinamas kūrybiškumas, o iš ugdytinio sužinomas tik konkretus faktas, pavyzdžiui, kai dėl ko nors susitariame, klausiamo „Ar jau baigiame?“. Rekomenduojama tokių klausimų ugdomojoje veikloje vartoti kuo mažiau.

Atviri ir išaiškinimo klausimai dažniausiai prasideda žodžiais: kas, jeigu? kaip? kodėl? ir kt. Tokie klausimai priskiriami aukštesniam lygiui, nes provokuoja mąstyti, skatina ugdytinį plačiau papasakoti, įsigilinti į išgirstą istoriją, žvelgti giliau, tyrinėti, ieškoti savo atsakymų.

Klausinėjimas yra sudėtingesnis mąstymo procesas nei atsakinėjimas, todėl užduodant aukštesnio lygio klausimus, svarbiausia yra ne klausimų skaičius, o jų kokybė.

Procesas:

Klausimai bus efektyvūs tada, kai jie bus skirti ne kontrolei, o diskusijai ir naujų atsakymų ieškojimui.

Turi būti kuriama klausymo kultūra. Paprastai vaikai labai nori pasisakyti į temą ar ne visai, visi šaukia, pasakoja vienas per kitą. Čia reikalingi susitarimai, kurių būtina laikytis. Iš tokių susitarimų pas mus yra naudojamas:

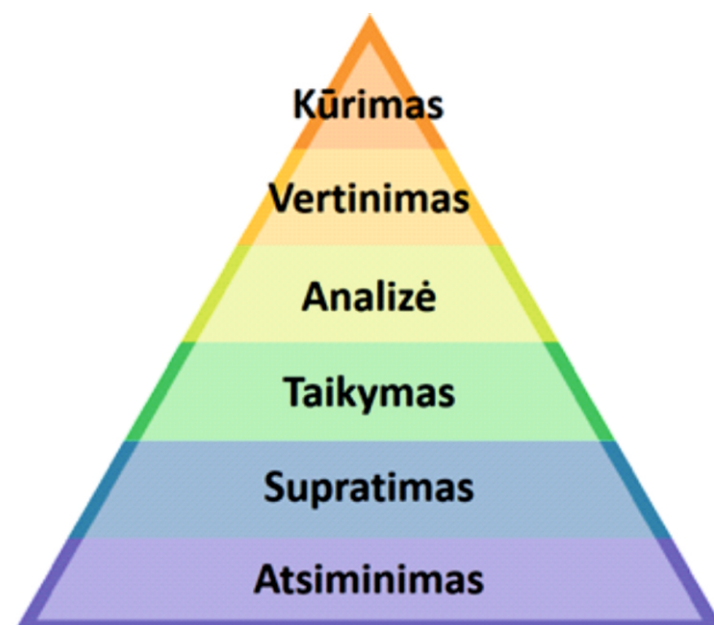
- rankos pakėlimas,
- kalbėjimo žaislo siuntimas,
- De Bono kepurės siuntimas;
- paskutinio pieštuko padėjimas ir kt.
- mokymosi kartu procesas: vaikas pamąsto individualiai, pasidalija savo mąstymu poroje ir galiausiai - pasidalija pamąstymais su visa grupe.

Pavyzdžiui, užduodamas klausimas „Kas, jeigu...?“, vaikai suskirstomi poromis, skiriamas ribotas laikas darbui poroje (pvz. 2 min.), paprašoma, kad vaikai pasitartų dviese ir prieitų prie vieno bendro atsakymo. Išsekus laikui, atsakymą vaikai turi pristatyti visai grupei.

Pavyzdžiui, pasinaudojant De Bono balta kepure, užduodamas klausimas ir kepurė siunčiama iš rankų į rankas – atsakinėja tik tas, kuris laiko kepurę, o visi kiti – klausosi.

Nors klausimai visada yra mūsų kalboje, tačiau su jais susigyventi, tinkamai juos formuluoti, nesufleruojant ir išlaukiant atsakymų yra labai sunku. Planuodamos veiklą, pedagogės susiplanuoja ir užsirašo klausimus, bet kiekvieną kartą vedant veiklą išsprūsta vis netinkamos formuluotės klausimai. Tai nėra lengva, pirmiausia visa tai turi įsitvirtinti ir nusėsti auklėtojų galvose, bet mes einame ten po mažą žingsnelį visas darželis kartu, kol tai taps įpročiu. Piname gijas dalindamosi patirtimi ir tikimės, kad vieną dieną tai taps lynu.

BLOOM (1956), ANDERSON IR KRATHWOHL (2000) TAKSONOMIJA

KLAUSIMAI, UGDANTYS AUKŠTESNIO LYGIO MĄSTYMO GEBĖJIMUS PAGAL BLOOM TAKSONOMIJĄ

Mąstymo ir klausinėjimo lygiai	Aprašymas	Mąstymo kalba		Klausimų pradžia
		Išrasti Sukurti	Pagaminti Sukonstruoti Sukomponuoti	
Sudėtingi klausimai	Kurti	Kurti kažką naujo naudojant jau turimą informaciją		Kaip galime sukurti...? Ar galėtumėme pridėti...? Kas atsitiktų, jeigu...?
	Vertinti	Vertinti, priimti sprendimus, daryti išvadas	Pagerinti Reitinguoti Nuspręsti	Kodėl galvojate apie...? Kodėl rinktumėtes šį...? Kuris yra geriausias...?
	Analizuoti	Padalyti į mažesnes dalis nagrinėjant giliau ir siekiant suprasti tarpusavio ryšius	Palyginti Suklasifikuoti Ištirti	Kuo jie panašūs / skiriasi? Kaip tai veikia? Kokie yra įrodymai?
	Taikyti	Taikyti jau turimas žinias naujose situacijose ar patirtyse	Parodyti Pritaikyti Iliustruoti Duoti pavyzdį	Kokių panašių pavyzdžių dar galite pateikti?
Paprasti klausimai	Suprasti	Perfrazuoti ir interpretuoti taip pademonstruojant supratimą	Performuluoti Interpretuoti Apibendrinti	Ką tai reiškia? Koks yra tikslas (esmė)? Kas iš to? Ar gali paaiškinti?
	Atsiminti	Faktiniai atsakymai, pakartojimas, atgaminimas, atpažinimas	Pakartoti Prisiminti Suskaičiuoti Sudaryti sąrašą	Kas...? Ką...? Kur...? Kada...? Kuris...?

PAVYZDŽIAI

Klausinėjimo įgūdžių ugdymas „VAISIAI IR DARŽOVĖS“

Mąstymo ir klausinėjimo lygiai	Klausimas/-i	Ko išmokstama?	
Sudėtingi klausimai	Kurti	<p>Žalia kepurė. Jei tu būtum virtuvės šefas, iš kokių vaisių ir daržovių gamintum kokteilį, kad jo norėtų paragauti vaikai? Kaip galėtume paskatinti vaikus valgyti daugiau daržovių?</p> <p>Raktas „Prognozė“. Kas atsitiktų, jei neliktų vaisių/daržovių?</p> <p>Raktas „Paveikslas“. Vaikų idėjų pritaikymas duotai geometrinei figūrai, spalvai ir kt.</p>	Gebės sukurti dar neišrastus vaisius, daržoves, salotas bei kokteilius.
	Vertinti	<p>Koks vaisius (ar daržovė) tau skaniausias? Kodėl?</p> <p>Juoda kepurė. Kas gali nutikti, jei žmogus valgys nenuplautus vaisius ar daržoves?</p> <p>Juoda ir geltona kepurė. Ką valgyti yra sveikiau – vaisius ar daržoves? Kodėl?</p> <p>Raktas „Kas jeigu?“. Kas gali nutikti mūsų organizmui, jei nevalgysime vaisių ir daržovių?</p>	Gebės įvardinti vaisių ir daržovių naudą, kas atsitinka, kai nevalgome daržovių ir vaisių. Samprotaus, kodėl reikia plauti vaisius ir daržoves.
	Analizuoti	<p>Dvigubo burbulo žemėlapis. „Morka ir apelsinas“.</p> <p>Medžio žemėlapis. „Vaisiai ir daržovės, uogos“.</p> <p>Priežasties pasekmės žemėlapis. „Vaikai nevalgo daržovių“.</p> <p>Skliaustelio žemėlapis. „Vaisiaus (daržovės) sandara“.</p> <p>Geltona kepurė. Kokius vaisius ir daržoves valgyti sveikiau – šviežias ar apdorotas? Ką skanaus galima pagaminti iš vaisių/daržovių?</p>	Gebės palyginti vaisių ir daržovių savybes, sandarą. Gebės rūšiuoti vaisius, daržoves ir uogas.
	Taikyti	<p>Žalia kepurė. Iš kokių vaisių (ar daržovių) galėtum sukurti sveiką/skanų kokteilį?</p> <p>Tilto žemėlapis. „Vaisius (daržovė) ir spalva (forma)“.</p> <p>Raktas „Įvairūs būdai“. „Išvardink 3-5 būdus, kaip padaryti, kad vaikai valgytų daržoves“.</p> <p>„Atvirkščias“ raktas. Iš kokių daržovių/vaisių negamintum salotų/kokteilio?</p>	Gebės įvardinti vaisių, daržovių spalvą, formą. Gebės pasirinkti derančius produktus.
Paprasti klausimai	Suprasti	<p>Raudona kepurė. Kaip tu jautiesi, kai valgai citriną/pipirą/bananą/arbūzą...</p> <p>Burbulo žemėlapis. Apibūdink pasirinktą vaisių arba daržovę.</p> <p>Raktas „Klausimai“. Sugalvoti 3-5 klausimus, kurių atsakymas yra „pomidoras“.</p>	Gebės įvardinti savo jausmus, 3-5 vaisiaus/daržovės požymius. Mokysis formuluoti klausimus.
	Atsiminti	<p>Balta kepurė. Kas yra sveikas maistas? Įvardink, kokius žinai vaisius? Įvardink, kokias žinai daržoves? Kur auga vaisiai? Kur auga daržovės? Kokias žinai pasakas, kurių veikėjai buvo vaisiai ar daržovės?</p> <p>Apskritimo žemėlapis. „Vaisiai ir daržovės?“.</p> <p>Raktas „Abėcėlė“. Vaisiai ir daržovės.</p> <p>Raktas „Minčių lietus“: Ką žinai apie vaisius/daržoves?</p>	Gebės įvardinti 4-6 vaisius, daržoves, jų augimo vietą. Gebės prisiminti ir įvardinti 3-5 pasakas, kurių personažais yra vaisiai ir daržovės.

Klausinėjimo įgūdžių ugdymas „GYVŪNAI“

Mąstymo ir klausinėjimo lygiai	Klausimas/-i	Ko išmokstama?
Sudėtingi klausimai	Kurti Raktas „Idėjų šturmas“. Kaip žmogus galėtų prisidėti prie miško gyvūnijos išsaugojimo? Raktas „Paveikslas“. Tema „Zoologijos sodas“. Nupieštas kastuvas. Sugalvokite 5-10 dalykų, ką su juo būtų galima veikti zoologijos sode? Raktas „Prognozės“. Išvardinkite bent 5 gyvūnus, kurie po 50 metų galėtų išnykti. Žalia kepurė. Sukurk/nupiešk gyvūną, kuris galėtų gyventi kalnuose. Kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kad galėtų išgyventi kalnuose? Žalia kepurė. Koks gyvūnas išgyventų Marse?	Gebės numatyti, kurie gyvūnai galėtų išnykti po 50 metų. Gebės įsivaizduoti, koks gyvūnas galėtų išgyventi Marse.
	Vertinti Geltona kepurė. Kokia nauda žmogui, jog pasaulyje yra gyvūnų? Juoda kepurė. Įvardinkite bent 2-3 dalykus, kuo gyvūnai yra kenksmingi/pavojingi žmogui.	Gebės įvardinti ir argumentuoti, kuo gyvūnai naudingi ar pavojingi žmogui.
	Analizuoti Dvigubo burbulo žemėlapis. Palyginkite paukštį (varną) ir miško gyvūną (lapę). Palyginkite antį ir bebrą. Palyginkite sausumos ir vandens gyvūną. Palyginkite naminį ir laukinį gyvūną. Grupavimo žemėlapis. Sugrupuokite gyvūnų korteles į žinduolius, paukščius, vabzdžius. Priežasties – pasekmės žemėlapis. „Pavasarij deginama pieva“, „Vaikai mėto akmenis į paukščio lizdelį“, „Pamatę skruzdėlyną vaikai pradeda jį su šaka ardyti“ ir pan. Juoda kepurė. Kokie pavojai tyko gandro, jeigu jis žiemą neišskristų į šiltuosius kraštus? Geltona kepurė. Kodėl žmonės pavasarį paukščiams gamina inkilus? Kokia nauda? Raktas „Kas jeigu...“. Kas atsitiktų, jeigu visi paukščiai išnyktų? Pasiūlykite bent 5 idėjas. Raktas „Bendrumai“. Arklys ir kėdė. Įvardinkite 3 bendrumus/ panašumus.	Gebės analizuoti, palyginti gyvūnus, gyvenančius skirtingomis sąlygomis. Gebės sugrupuoti gyvūnus į atskiras grupes. Žinos ir gebės įvardinti netinkamo su elgesio gamtoje su gyvūnais pasekmes. Gebės surasti bendrumų tarp kėdės ir arklio.
	Taikyti Tilto žemėlapis. „Gyvūnų namai“: taip kaip lapė gyvena oloje, taip paukštis – lizde, voras – voratinklyje, žuvis – vandenyje (akvariume), bitė – avilyje, skruzdė – skruzdėlyne, pelė – urve ir pan. Tilto žemėlapis. „Paukščių garsai (kalba)“: taip kaip varna karkia, taip vieversys – čirena, pelėda – ūkauja, gandrai – kleketuoja, višta – kudakuoja, gaidys – kakariekauja, viščiukas – cypsi, žąsis – gageno ir pan. Raktas „Įvairūs būdai“. Objektas yra dėžė. Išvardinkite bent 5 jos panaudojimo būdus gyvūnams.	Žinos ir gebės įvardinti gyvūnų gyvenamąją vietą. Gebės įvardinti paukščių kalbą teisingais veiksmažodžiais.
Paprasti klausimai	Suprasti Burbulo žemėlapis. Kokiomis savybėmis pasižymi gyvūnai (žinduoliai, paukščiai, vabzdžiai ir pan.). Sekos žemėlapis. Sudėk į seką drugelio (paukščio, žinduolio ir pan.) vystymosi etapus. Visumos išskaidymo į dalis. Išskaidyk žinduolio/paukščio/vabzdžio kūną į dalis. Raudona kepurė. Kaip jautiesi, kai matai, jog vaikai skriaudžia gyvūną/vabzdį/paukštį? Raktas „Klausimas“. <i>Atsakymas – paukštis:</i> Kokio gyvūno kūnas padengtas plunksnomis? Kas pavasarį į Lietuvą parskrenda iš šiltųjų kraštų? Kokiam gyvūnui žmonės medžiuose kabina inkilus?	Žinos ir gebės įvardinti skirtingų gyvūnų savybes. Gebės teisingai įvardinti gyvūno vystymosi etapus.
	Atsiminti Balta kepurė. Kokius gyvūnus atpažįsti/žinai? Kur gyvena gyvūnai? Kaip gyvūnai yra klasifikuojami/grupuojami? Kuo skiriasi naminiai ir laukiniai gyvūnai? Kurie gyvūnai turi plunksnas? Kurie gyvūnai turi kailį? Kam paukščiui reikalingos plunksnos/kailis? Kuo minta paukščiai/žinduoliai/vabzdžiai? Apskritimo žemėlapis. Pasakyk, kokius gyvūnus žinai. Abėcėles raktas. Parašykite po vieną gyvūną (žinduolį, paukštį, vabzdį ir pan.) panaudodami kiekvieną abėcėlės raidę. Raktas „Atvirkščiai“. Pasakykite 5 gyvūnus, kurie niekada nesutiks žiemą Lietuvos miške.	Gebės įvardinti, kokius gyvūnus žino/atpažįsta. Žinos ir gebės įvardinti gyvūnus, kurie palieka Lietuvą žiemos laikotarpiui. Gebės kiekvienai abėcėlės raidei įvardinti gyvūną.

Klausinėjimo įgūdžių ugdymas „ADVENTAS“

Mąstymo ir klausinėjimo lygiai	Klausimas/-i	Ko išmokstama?	
Sudėtingi klausimai	Kurti	Prognозиų raktas. Kas atsitiks su advento vainiku, kai praeis adventas? Raktas „Įvairūs padarymo būdai“. Kokiais įvairiais būdais galime padaryti advento vainiką? Raktas „Kas jeigu...“. Kas, jeigu adventas truktų 3/6 mėnesius? Žalia kepurė. Kaip tu praleisi adventą? Koks būtų tavo advento vainikas?	Gebės susikurti savo advento vainiką.
	Vertinti	Geltona kepurė. Kas labiausiai patiko šiame vainike? Kas labiausiai patiko mokantis apie adventą? Mėlyna kepurė. Ką išmokome/sužinojome naujo apie adventą? Raktas „Atvirkščiai“. Ko negalima daryti per adventą? Ko niekada nedėtum į advento vaiknišką?	Gebės reikšti savo emocijas, išsakyti, kas patiko ir kodėl. Gebės apibendrinti, daryti išvadas.
	Analizuoti	Priežasties-pasekmės žemėlapis. „Dėl ko atsirado Adventas?“. Geltona kepurė. Kuo naudingas Adventas? Bendrumų raktas. Kas bendro ar panašu tarp Advento vainiko ir ežio?	Gebės samprotauti, kodėl atsirado ir kuo naudingas Adventas. Gebės išskirti advento vainiko detales, lyginti su pasirinktu gyvūnu.
	Taikyti	Balta kepurė. Kaip tavo šeima elgiasi per Adventą? Analogijų žemėlapis. Kas ką reiškia advento vainike? Įvairūs panaudojimo būdai raktas. Advento kalendoriaus įvairūs panaudojimo būdai.	Gebės papasakoti apie Advento tradicijas šeimose. Gebės paaiškinti Advento vainiko simboliką.
Paprasti klausimai	Suprasti	Sekos žemėlapis. Keturių skirtingų advento savaitėjų seka. Klausimų raktas. „Advento kalendorius“. Raudona kepurė. Kaip jautiesi, kai valgai/pildai advento kalendorių?	Supras keturių Advento savaitėjų reikšmes. Gebės formuluoti klausimus. Gebės pasidžiaugti Adveno teikiamomis džiugiomis akimirkomis, įvardins 3-5 emocijas.
	Atsiminti	Apibrėžimo žemėlapis. „Adventas“ (viskas ką žinai apie adventą, advento tradicijas). Balta kepurė. Kokius žinote advento simbolius? Abėcėlės raktas. Adventas (viskas, kas siejasi su Adventu).	Įsivertins savo žinias apie Adventą. Įgys žinių apie Advento simbolius, tradicijas.

Klausinėjimo įgūdžių ugdymas „PARA“

Mąstymo ir klausinėjimo lygiai	Klausimas/i	Ko išmokstama?
	<p>Kurti</p> <p>Sekos žemėlapis. „Mano dienotvarkė“, „Mano rytas“, „Ruošiuosi miegui“.</p> <p>Žalia kepurė. Koks dar galėtų būti paros laikas? Kas atsitiktų jei dieną šviestų mėnulis, o naktį saulė? Kokia diena tau yra svarbiausia?</p> <p>Raktas „Kas jeigu?“ Kas būtų, jeigu mes dirbtumėme naktį, o miegotumėme dieną? Kas būtų jei paroje būtų tik diena ir naktis, bet nebūtų vakaro ir ryto?</p> <p>Idėjų šturmas. Kaip atrodytų tavo svajonių diena?</p>	Taikydamas turimas žinias kurs savo dienotvarkę, fantazuos kas nutiktų jeigu diena susikeistų su naktimi.
Sudėtingi klausimai	<p>Vertinti</p> <p>Geltona kepurė. Kuris paros laikas tau patinka labiausia? Kuri paros dalis būtų tinkamiausia poilsiui?</p> <p>Juoda kepurė. Kuris paros laikas tau nepatinka?</p>	Gebės suprasti, kad kiekvienas paros laikas yra svarbus.
	<p>Analizuoti</p> <p>Dvigubo burbulo žemėlapis. „Diena ir naktis“.</p> <p>Medžio žemėlapis. „Ką veikiame skirtingu paros metu?“.</p> <p>Klausimai – jei šiandien trečiadienis, kokia diena būtų po dviejų dienų? Kuriuo paros metu tu esi aktyvesnis? Kodėl naktį yra tamsu?</p> <p>Geltona kepurė. „Kas gero gali nutikti dieną/naktį?“.</p> <p>Juoda kepurė. „Kas blogo gali nutikti dieną/naktį?“.</p> <p>Raktas „Kas jeigu?“. Kas atsitiktų, jeigu dieną šviestų mėnulis, o naktį saulė?</p> <p>Bendrumų raktas. Kas bendro tarp dienos ir nakties? Įvardink 5 bendrumus.</p>	Gebės įvardinti po 3-5 skirtumus ir panašumus tarp dienos ir nakties.
	<p>Taikyti</p> <p>Tilto žemėlapis. Taip kaip: ryte – keliesi į darželį, dieną – žaidi su draugais, vakare – eini namo, naktį – miegi...</p> <p>Raktas „Įvairūs panaudojimo būdai“. Kokiais dar 3 būdais panaudotum dantų šepetuką?</p>	Gebės pritaikyti turimas žinias apie dienos ritmą.
Paprasti klausimai	<p>Suprasti</p> <p>Sekos žemėlapis. Sudėk paros dalis eilės tvarka. Pradėk nuo ryto.</p> <p>Burbulo žemėlapis. „Kokia gali būti diena/naktis“ (saulėta, lietinga, niūri, darganota ir kt.).</p> <p>Raudona kepurė. „Kaip tu jautiesi, kai visą dieną lyja lietus?“ „Kaip tu jautiesi, kai naktį žaibuoja?“.</p> <p>Klausimų raktas. Žodis „diena“, „naktis“</p>	Supras, kuo skiriasi diena ir naktis. Gebės suvokti dienos ritmą. Gebės pasakyti mažiausiai 3 būdvardžius apie dieną/naktį.
	<p>Atsiminti</p> <p>Apskritimo žemėlapis. Kokias paros dalis žinai?</p> <p>Klausimai – Kada žmonės ruošiasi miegoti? Kokia paros dalis yra kai šviečia saulė? Kiek žinai paros dalių? Ką mes darome vakare prieš miegą? Ką mes darome ryte prabudę? Kas yra diena/naktis?</p> <p>Balta Kepurė. Kaip keičiasi paros dalys?</p> <p>Abėcėlės raktas. Išvardink daiktus, kurie siejasi su para, jos dalimis, dienos ritmu.</p>	Gebės įvardinti paros dalis. Gebės įvardinti 5-10 diena ir naktį būdingų daiktų.

Klausinėjimo įgūdžių ugdymas „LIETUVA“

Mąstymo ir klausinėjimo lygiai	Klausimas/i	Ko išmokstama?
Sudėtingi klausimai	Kurti Kaip aš (žmogus) galėčiau prisidėti prie Lietuvos išsaugojimo, puošimo, klestėjimo. Kaip atrodytų tavo svajonių šalis, kurioje tu norėtum gyventi? Žalia kepurė. Kaip atrodytų tavo sukurtas šeimos herbas? Raktas „Kas, jeigu...?“. Kas būtų, jei Lietuvą valdytų ne Prezidentas, o Karalienė? Prognozų raktas. Kokia bus Lietuva, kai būsi užaugęs? Idėjų šturmo raktas. Už ką dėkojame Lietuvai?	Gebės išskirti, kas svarbu, kad Lietuva taptų gražesnė, geresnė. Gebės apibūdinti savo svajonių šalį. Gebės įvardinti, kaip turėtų atrodyti šeimos herbas. Gebės išsakyti savo nuomonę, kas būtų, jei Lietuvą valdytų ne Prezidentas, o Karalienė.
	Vertinti Medžio žemėlapis. „Mano teisės ir pareigos šaliai“. Dvigubo burbulo žemėlapis. Lietuva ir kuri nors Europos šalis. Kurioje vietoje tau geriausia gyventi ir kodėl? Klausimų rakta. Žodis „Gimtinė“, „Tėvynė“. Raktas „Kas jeigu...?“. Kas atsitiktų Lietuvai, jeigu ji būtų prijungta prie kitos šalies? Raktas „Kas jeigu...?“. Kas atsitiktų jei miške sutiktum žirafą ar dramblių. Geltona kepurė. Kuriame Lietuvos mieste norėtum gyventi? Kodėl?	Gebės įvardinti, kokias teises turi ir kuo galėtų būti naudingas savo šaliai. Gebės palyginti Lietuvą su kita Europos valstybe. Gebės savais žodžiais apibūdinti, kas yra gimtinė, tėvynė. Gebės pasamprotauti, kokiam mieste norėtų gyventi
	Analizuoti Dvigubo burbulo žemėlapis. „Vilnius“ ir „Šiauliai“. Kuri vieta Vilniaus (Šiaulių) mieste tau įdomiausia? Kodėl? „Ką įdomaus mieste esi aplankęs?“ Trūkumų raktas. Išvardyk ko labiausiai tau trūksta Lietuvoje (dangoraižių, saulės, šilumos...). Bendrumų raktas. Ką bendro turi Lietuvos vėliava ir šviesoforas?, Ką bendro turi Lietuva ir lietus? Raudona kepurė. Kaip jautiesi kai nuvažiuoji į dar nematytą vietą ar aplankai nematytą objektą?	Gebės palyginti du miestus – Šiaulius ir Vilnių. Gebės išvardinti, kokius trūkumus mato Lietuvoje. Gebės palyginti ir išvardinti, ką bendro turi vėliava ir šviesoforas.
	Taikyti Tilto žemėlapis. Lietuviai – Lietuva, žuvytei – vanduo, paukščiui – lizdas ir t.t. Skliaustelio žemėlapis. Tautiniai drabužiai. Skliaustelio žemėlapis. Žodis Lietuva. Raktas „Įvairūs būdai“. Išvardyk penkis faktus, kodėl gyvena Lietuvoje?	Gebės rasti bendrumų tarp pateiktų žodžių. Geriau įsimins ir atpažins, kokie yra lietuvių tautiniai drabužiai. Padės geriau įsiminti žodžio Lietuva skaitymą. Gebės įvardinti penkis faktus, kodėl Lietuvoje gera gyventi.

Paprasti klausimai	Suprasti	<p>Burbulo žemėlapis: Apibūdink kokias yra:</p> <ol style="list-style-type: none"> Lietuva. Gintaras. Gandras. <p>Sekos žemėlapis. „Gedimino sapnas“.</p> <p>Kokias be aukštaičių žinai lietuviškas tarmes? Kokios be Latvijos yra Lietuvos kaimyninės šalys? Kodėl Lietuvos žemėlapyje daug žalios spalvos? Ką reiškia Lietuvos vėliavų spalvos?</p> <p>Mėlyna kepurė. Kuriose Lietuvos vietose esi buvęs, ką pamatei, sužinojai, įdomaus patyrei?</p>	<p>Išskirs ir gebės įvardinti Lietuvos išskirtinius bruožus. Gebės apibūdinti Lietuvos auksu vadinamą gintarą, nacionalinį paukštį. Gebės išskirti, atsiminti, papasakoti ir išdėstyti įvykių seką. Gebės išvardinti pagrindines lietuvių tarmes. Gebės orientuotis Lietuvos žemėlapyje, išvardins kaimynines šalis. Gebės paaiškinti, ką reiškia kiekviena vėliavos spalva.</p>
	Atsiminti	<p>Apskritimo žemėlapis. Ką žinau apie Lietuvą?, Kur gyveni? Kokioje gatvėje? Kokius žinai Lietuvos valstybės simbolius (vėliavą, herbą)? Kokį simbolį turi kiekvienas miestas? Kokia kalba kalbama Lietuvoje? Kokios Lietuvos vėliavos spalvos? Kokius žinai didžiuosius Lietuvos miestus, upes ir kt.?</p> <p>Abėcėles raktas. „Išvardink viską kas susiję su žodžiu Lietuva“.</p> <p>Balta kepurė. Viskas ką aš žinau apie Lietuvą.</p>	<p>Išmoks dalytis informacija, suvoks, kad gali smalsauti ir sužinoti daugiau. Gebės išvardinti Lietuvos valstybės simbolius, vėliavos spalvas. Gebės išvardinti 4-6 Lietuvos miestus, upes, ežerus. Gebės išvardinti, kas susiję su žodžiu Lietuva. Gebės papasakoti viską, ką žino apie Lietuvą.</p>

Mąstyti ir tyrinėti padeda reflektyvūs klausimai, kurie skirstomi į tris tipus:

- faktinius klausimus, turinčius tik vieną teisingą atsakymą;
- interpretacinius klausimus, turinčius daugiau negu vieną teisingą atsakymą. Tokie klausimai skatina diskusiją ir atidų teksto skaitymą;
- vertinamieji klausimai, skatinantys skaitytoją nuspręsti, ar jis/ji sutinka su autoriaus idėjomis ir požiūriu. Atsakymas į vertinamąjį klausimą priklauso nuo turimų skaitytojo žinių, patirties ir nuomonės.

Efektyvūs klausimai yra:

- Prasmingi (siekiama tam tikro tikslo)
- Aiškiai išdėstyti (mokiniai supranta jų prasmę)
- Trumpi (naudojamas minimalus įmanomas žodžių kiekis)
- Provokuojantys mąstymą (stimuliuoja mintis ir atsakymus)
- Tiriantys (kviečia „ieškoti giliau“, provokuoja tolimesnius klausimus)
- Turi ribas (sudėtiniai klausimai gali klaidinti)
- Pritaikyti klasės/grupės lygiui (tinkami ir diferencijuoti)

Mąstyti ir tyrinėti padeda reflektyvūs klausimai, kurie skirstomi į tris tipus:

- faktinius klausimus, turinčius tik vieną teisingą atsakymą;
- interpretacinius klausimus, turinčius daugiau negu vieną teisingą atsakymą. Tokie klausimai skatina diskusiją ir atidų teksto skaitymą;
 - vertinamieji klausimai, skatinantys skaitytoją nuspręsti, ar jis/ji sutinka su autoriaus idėjomis ir požiūriu. Atsakymas į vertinamąjį klausimą priklauso nuo turimų skaitytojo žinių, patirties ir nuomonės.

Efektyvūs klausimai yra:

- Prasmingi (siekiama tam tikro tikslo)
- Aiškiai išdėstyti (mokiniai supranta jų prasmę)
- Trumpi (naudojamas minimalus įmanomas žodžių kiekis)
- Provokuojantys mąstymą (stimuliuoja mintis ir atsakymus)
- Tiriantys (kviečia „ieškoti giliau“, provokuoja tolimesnius klausimus)
- Turi ribas (sudėtiniai klausimai gali klaidinti)
- Pritaikyti klasės/grupės lygiui (tinkami ir diferencijuoti)

Mąstymo mokykla vadovaujasi 6 mąstymo ir klausinėjimo lygiais, kurie skatina:

- atsiminti, vardinant faktinius atsakymus, prisimenant, atgaminant, atpažįstant.
- suprasti, perfrazuojant ir interpretuojant;
- taikyti jau turimas žinias naujose situacijose ar idėjose;
- analizuoti padalinant į mažesnes dalis, nagrinėjant atidžiau ir ieškant priežasties ir pasekmės ryšio;
- vertinti ir priimti sprendimus, daryti išvadas;
- kurti kažką naujo, naudojant jau turimą informaciją.

Pagrindinis tikslas skatinti mąstyti ir daryti mokymąsi įdomiu. Mąstymo mokykloje galima klysti, čia nėra neteisingų atsakymų, o svarbiausias momentas – išlaukti atsakymo, neskubinant vaiko. Natūralu, jog kyla klausimas - kiek laiko reikia laukti vaiko atsakymo į užduotą klausimą? Atsakymas – tiek, kiek reikia. Patikėkite vaikais ir jų nenuvertinkite, jie tikrai ras atsakymą, jei tik jiems leisime. Atsakymo nebuvimas – irgi atsakymas, nes, vadinasi, vaikas nežino.

Uždavus klausimą, atsakymo iš vaiko rekomenduojama laukti apie 1 minutę. Jei praėjus šiam laiko tarpui, vaikas neatsako – rekomenduojama pasiteirauti „Ar tau reikia daugiau laiko pagalvoti?“ ir sugrįžti prie vaiko tada, kai jis jau galės/norės atsakyti.

V. MAŠTYMO ĮRANKAI – DE BONO KEPURIŲ METODAS

ŠEŠIŲ SPALVOTŲ DE BONO KEPURIŲ METODAS

Norėdami geriau suprasti kito žmogaus požiūrį arba pažvelgti į reiškinį ar faktą iš kitokios perspektyvos, turime atsisakyti įprastinio mąstymo. Tam padeda vadinamosios „mąstymo kepurės“. Idėją pasiūlė Edwardas de Bono. Jis išskyrė šešis mąstymo būdus ir juos susiejo su spalvotomis kepurėmis – balta, raudona, juoda, geltona, žalia ir mėlyna. Norėdami pažvelgti į reiškinį iš kitokios perspektyvos, turime mintyse nusiimti vienokią „kepurę“ ir užsidėti kitokią.

Šešių kepurėlių metodas sutelkia mąstymą, sudaro sąlygas kūrybiškai mąstyti, padeda geriau bendrauti grupėje, palengvina sprendimų priėmimą. Vienu metu stengiamasi atlikti vieną veiksmą. Visi dalyviai tuo pačiu metu arba susikaupia prie informacijos (baltoji kepurė), arba stengiasi numatyti pavojus (juodoji kepurė), arba generuoja naujas idėjas (žalioji kepurė), arba išsako jausmus (raudona kepurė). Toks paralelinis mąstymas, kai visi dalyviai vienu metu dėvi vienodos spalvos „kepurę“, sutelkia visų dalyvių patirtį ir intelektą, padeda išvengti nekonstruktyvių ginčų.

De Bono kepurėlių taikymas kasdieninėje veikloje skatina nešablonišką vaikų mąstymą. Vaikai į pateiktus klausimus, problemas, iššūkius žiūri lankščiau ir kūrybiškiau, atrandami nauji ir neįprasti sprendimo būdai. Pasirinkus bet kurią spalvotą kepurę vaikai į konkrečias situacijas žvelgia iš skirtingų perspektyvų. Sudaromos sąlygos diskutuoti, drąsiai reikšti savo nuomonę, mokytis vieniems iš kitų, atrasti patiems sau vis kažką naujo.

Balta kepurė:
INFORMACIJA IR FAKTAI

Kokią informaciją ir faktus mes žinome?
Kokios informacijos trūksta?
Kur rasti trūkstamą informaciją?

Panaudojimo paskirtys:
Mąstymo tikrinimas
Mąstymo stimuliavimas

Raudona kepurė: EMOCIJOS
IR JAUSMAI

Kaip jautiesi dėl to, kad...?
Kaip dabar tu jautiesi?
Kokios emocijos kyla apie tai mąstant?

Panaudojimo paskirtys:
Jausmų pripažinimas
Emocinių reakcijų įvairovė
Jausmų sumaištis

Juoda kepurė: SILPNYBĖS

Kodėl tai bloga idėja?
Kokie minusai/blogosios pusės?
Koks gali būti pavojus/blogos pasekmės?
Ar idėja reali?

Panaudojimo paskirtys:
Rasti silpnybes, trūkumus
Atlikti į(si)vertinimą
Kritinis mąstymas

Geltona kepurė: POZITYVUS MĄSTYMAS

Kokia bus nauda/plusai?
Kodėl tai gera idėja?
Kaip atrodo sėkmė?
Kodėl tau atrodo, kad tai gerai?

Panaudojimo paskirtys:
Įsivertinti vertę/naudą
Nustatyti teigiamas/stipriąsias puses
Nustatyti priežastis, dėl kurių idėjos įgyvendinimas bus sėkmingas

Žalia kepurė: KŪRYBIŠKUMAS

Kokių idėjų turime?
Ką galime sugalvoti?
Ką galime sukurti naujo?
Kaip galėtume pakeisti/panaudoti?

Panaudojimo paskirtys:
Idėjų generavimas
Naujų idėjų atradimas
Tolesni patobulinimai

Mėlyna kepurė: MĄSTYMAS APIE
MĄSTYMĄ

Kokį sprendimą reikia priimti?
Kokio rezultato tikimės?
Prie kokių išvadų priėjome?
Ko išmokome?

Panaudojimo paskirtys:
Tikslo apibrėžimas
Pastebėjimai ir komentarai
Rezultatų išryškėjimas ir apibendrinimas

DE BONO KEPURIŲ PRITAIKYMAS KASDIENINĖJE VAIKŲ VEIKLOJE

- Balta kepurė puikiai pasiteisina, kai norime sužinoti o ką jau vaikai žino konkrečia tema. Ją uždėjus vaikui, mokytojas susirenka informaciją, ką vaikai jau žino ir ko dar reiktų išmokti ar susipažinti.
- Galima paprašyti vaikų išvardinti kokios gali būti žmonių profesijos ar kokias jas žino.
- Klausant pasakos vaikai išvardina pagrindinius pasakos veikėjus.
- Knygose ir enciklopedijose vaikai ieško kur gali gyventi naminiai, laukiniai, pasaulio gyvūnai. Suradę tinkamą atsakymą, pasidalina savo surinkta informacija su kitais grupės draugais.
- Vaikas įvardina vieną abėcėlės raidę ir sugalvoja žodį iš tos pačios raidės. Pvz.: L, tai Lapė.
- Vaikas pagal konkrečią spalvą išvardina įvairius daiktus, kurie iš tikrųjų yra būtent šios spalvos. Pvz.: raudona spalva kaip kraujas, burokėlis, pomidoras, gaisrinės mašina.

RAUDONA KEPURĖ

JI SIMBOLIZUOJA MAŠTYMĄ, KURĮ VALDO EMOCIJOS. SŪ ŠIA KEPURĖ MAŽAI DĖMESIO SKIRIAME FAKTAMS IR ARGUMENTAMS, MUMS RŪPI TIK EMOCINĖ REAKCIJA Į DALYKUS (LINKSMA, LIŪDNA, MYLI, NEMYLI, PATINKA, NEPATINKA IR PAN.).

- Atvykus į darželį, vaiko paklausiam: „Kaip tu šiandien jautiesi?“.
- Aptariant perskaitytą pasaką, išskiriama kaip pasirinktas veikėjas jautėsi. Pvz.: vilkas buvo piktas, nes buvo alkanas ir suėdė senelę, nespėjus Raudonkepuraitei ateiti iš savo namų.
- Aptariamąs įvairios darželyje įvykstančios situacijos, kuomet vaikai gražiai žaidžia, mokosi, bendrauja, nesidalina žaislais, mušasi, nedrįsta prieiti prie kitų vaikų. Klausiam, kokius jausmus tuomet vaikai jaučia. Pvz.: kai draugas nepasidalina žaislu, galiu jaustis atstumtas ar nuliūdęs.
- Laisvo laiko metu vaikui uždedame raudona kepurę, pastebėjus, kad jis nesijaučia gerai, siekiant išsiaiškinti kas jam atsitiko ir padedant pačiam vaikui atpažinti savo jausmus.
- Pateikiama užduotis pagal pateiktus įvairių emocijų paveikslėlius, atpažinti ir įvardinti jų jaučiamus jausmus ir emocijas.

- Diskutuodami kartu su vaikais apie žiemą, išskiriame ką smagaus ir įdomaus šiuo metu laiku galima nuveikti lauke. Pvz.: važinėti rogutėmis, statyti sniego senį, mėtytis sniego gniūžtėmis, daryti sniego angelus.
- Klausantis pasakos vaikai atranda ir išskiria teigiamus ir pozityvius veikėjų poelgius. Pvz.: Raudonkepuraitė norėjo pasirūpinti savo sergančia senele.
- Kalbant su vaikais apie sveikatą, aptariama kokia yra sporto nauda žmogui? Pvz.: kai žmogus sportuoja, tvirtėja jo raumenys, mažiau puola įvairūs virusai ir kitos ligos, stiprėja žmogaus širdies veikla.
- Dienos pabaigoje visiems susėdus į popietės ratelį, vaikai išskiria ką pozityvaus ir įdomaus, jų kiekvieno nuomone, šiandien nuveikė darželyje. Taip vaikai išskiria jiems patikusias veiklas ar konkrečias situacijas įvykusias kartu su grupės draugais.
- Diskutuojant apie įvairias transporto priemones, išskiriami jų privalumai. Pvz.: lėktuvas – padeda žmonėms nuskristi į kitas pasaulio šalis ar greitosios pagalbos automobilis – juo vežant ligonį, galima greičiau pasiekti gydymo įstaigą bei yra palaikoma žmogaus gyvybė, nes joje gausu reikiamos technikos.

JUODA KEPURĖ

JUODA SPALVA RODO, KAD MAŠTOME NEGATYVIAI, MATOME TIK NEIGIAMUS REIŠKINIO AR MINTIES ASPEKTUS, ESAME KRITIŠKI. ŠIS MAŠTYMO BŪDAS PADEDA IŠVENGTI GALIMŲ KLAIDŲ.

- Diskutuojant apie nakties laikotarpį, vaikai gali išskirti kokie pavojai mus gali užklupti kuomet vaikštome sutemus lauke. Pvz.: mus gali kas nors užpulti, mūsų gali nepamatyti važiuojantys automobiliai.
- Užsidėjus šią skrybėlę vaikai gali drąsiai kalbėti apie savo jaučiamas baimes arba kokios jos gali būti. Pvz.: bijo vorų, varlių, tamsos, pasilikti vienas.
- Kalbant apie elgesį darželyje, galima aptarti su kokiomis problemomis dažnai vaikai susiduria būdami kartu su bendraamžiais. Pvz.: nepasidalina žaislais, susimuša, pasityčioja iš draugo, nepriima į žaidimą.
- Diskutuojant apie rudenį, galima aptarti kokie yra minusai šio laikotarpio. Pvz.: dažnai lyja, mažiau saulės, žmonės daugiau serga.
- Kalbant apie saugaus eismo taisykles, vaikai išskiria įvairias situacijas, kokios gali būti pasekmės, jei žinomų eismo taisyklių nesilaikys nei žmonės, nei vairuojantys įvairių transporto priemonių. Pvz.: įvyks automobilių avarijos, gali pertrenkti žmogų ar jį sunkiai sužeisti.

ŽALIA KEPURĖ

ŽALIA SIMBOLIZUOJA KAŽKO NAUJO AUGINIMĄ. SU ŠIA KEPURĖ BŪNAME KŪRYBINGI, STENGIAMĖS DARYTI IDOMIUS, NEĮPRASTUS DALYKUS, GENERUOJAME NAUJAS IDĖJAS, SIŪLOME ĮVAIRIUS NEĮPRASTUS SPRENDIMŲ VARIANTUS, IEŠKOME KITŲ KELIŲ, KITŲ GALIMYBIŲ.

- Galima paprašyti vaikų pagalvoti ir pasiūlyti idėjų, kaip jie norėtų, kad jų grupė darželyje kalėdiniu laikotarpiu šiais metais būtų papuošta. Pvz.: daug pusnių ir snaigių, didelė eglutė su mūsų sukurtais kalėdiniais žaisliukais.
- Paprašoma vaikų pasidalinti savo svajonių diena darželyje. Ją galima nupiešti ar tiesiog pasikalbėti apie tai. Tačiau ji turi skirtis nuo įprastos dienos darželyje. Labiausiai patikusias idėjas galima pabandyti ir įgyvendinti visiems kartu.
- Vaikams galima išskelti ir iššūkį, tarkime turime daug įvairių antrinių žaliavų (pvz. laikraščių, indelių, tualetinio popieriaus ritinėlių, spalvotų medžiagos skiaučių ir pan.) ir pasiūlyti sukurti ką nors originalaus siekiant papuošti savo grupės erdvę. Pvz.: galbūt pasiūlys susikurti mozaikas ar gėlytes.
- Rudens laikotarpiu vaikai lauke prirenka tikrai daug kaštonų. Vėl gi galima išskelti iššūkį, o ką galime su kaštonais padaryti, sukurti ar kitaip juos panaudoti. Pvz.: mokytis skaičiuoti, sukurti mandalą, parašyti savo vardą, sukonstruoti kelius vaikščiojimui.

MĒLYNA KEPURĒ

KAIP MĒLYNAS DANGUS APGAUBIA VISĄ PLANETĄ, TAIP MĄSTYMAS UŽSIDĖJUS ŠIA KEPURĖ SUJUNGIA, APIBENDRINA KITŲ KEPURIŲ MĄSTYMĄ, JI PAPRASTAI DĒVIMA VEIKLOS PRADŽIOJE IR PABAIGOJE. PRADŽIOJE NUSAKOME SITUACIJĄ, NUMATOME, KĄ REIKIA PASIEKTI. PABAIGOJE DĒVINT MĒLYNĄ KEPURĖ PATEIKIAMOS IŠVADOS, SPRENDIMAI, NUSAKOMA, KAS BUS DAROMA TOLIAU.

- Mėlyną kepurę galime panaudoti aptariant bet kokią savaitės temą, kurią jau pabaigėme. Vaikai užsidėję šią kepurę gali pasidalinti žiniomis apie tai ką naujo, įdomaus pavyko sužinoti per visą tą laikotarpį kuomet buvo atliekamos įvairios užduotys siekiant įsisavinti naują temą.
- Atlikdami kokį nors eksperimentą grupėje, vaikai stebi ne tik jo eigą ir pasiektą rezultatą, bet ir stengiasi daryti tam tikras išvadas. Pvz.: atliekant bandymą su vandeniu vaikai tikrina, kurie daiktai skęsta, o kurie visgi ne. Vaikai gali pastebėti, kad plastikiniai tuščiaviduriai daiktai dažniausiai neskęsta, o skęsta visi metaliniai daiktai.
- Šią kepurę galime pasitelkti ir pradėjus visiškai naują temą. Mokytoja gali iškelti diskusiją siekiant išsikelti tikslus, ko tarkime vaikai norėtų išmokti ar ką sužinoti naujo mokytojos pristatyta tema. Pvz.: pristačius „Pasaulio šalių“ temą, vaikai išskiria, kad daugiau norėtų sužinoti apie Turkiją, kadangi ten dažnai atostogauja kartu su savo šeima.
- Mokytoja šią kepurę gali užsidėti norėdama vaikams pristatyti konkrečios dienos darbotvarkę. Pvz.: šiandien rytą pradėsime nuo mankštos, tuomet mokysimės kaip sudėti du skirtingus skaičius naudojant pliuso ženklą, suvalgę priešpiečius keliausime į bendruomenės kambarį, kuriame turėsime viktoriną su kitais darželio vaikais ir tada galėsime keliauti į lauką.

VI. MĄSTYMO ĮRANKIS – KLAUSINĖJIMO RAKTAI

„Mąstymo raktai“ reikalingi mokantis dirbti drauge, siekiant linksniau ir įdomiau organizuoti ugdomąjį procesą. Kiekvienas raktas atveria naują perspektyvą ar požiūrį, kad būtų greitai sukurtos naujos idėjos ir veiklos kryptys. Mąstymo raktai susieti su tema į ugdymą, kurie parodo idėjas, kurias galima sukurti panaudojant mąstymo raktus. Mąstymo raktų išskirtinis bruožas, tai mąstymo strategijų ir temų sudarymas.

Pagrindiniai mąstymo raktai naudojami ugdymo procese:

- Abėcėlės raktas;
- Klausimų raktas;
- Minčių lietaus raktas;
- Panaudojimo būdų raktas;
- Paveikslo raktas;
- Atvirkščiai raktas;
- Kas, jeigu? raktas;
- Trūkumų raktas.

ABĖCĖLĖS RAKTAS

Ugdytiniai sudaro žodžių sąrašą, pradedant nuo A iki Ž, kurie turi tam tikrą svarbą tam tikroje ugdymo srityje.

KLAUSIMŲ RAKTAS

Pradėkite nuo atsakymo. Tada pabandykite išvardyti penkis klausimus, kuriuos galima susieti tik su šiuo atsakymu.

MINČIŲ LIETAUS RAKTAS

Nurodykite problemą, kuri turi būti išspręsta, ir paprašykite mokinių sudaryti sprendimų sąrašą.

PANAUDOJIMO BŪDŲ RAKTAS

Ugdytiniai leidžia pasireikšti savo vaizduotei. Jie išvardija įvairius pasirinkto objekto panaudojimo būdus iš mokymosi srities.

PAVEIKSLO RAKTAS

Pateikiamas paveikslas, kuris nėra susijęs su mokymosi sritimi. Ugdytiniai siekia išsiaiškinti, kaip jis galėtų būti susietas su mokymosi sritimi.

Taikydami veikloje mąstymo raktus ugdome gebėjimus:

- Kritiškai mąstyti;
- leškoti naujų sprendimo būdų;
- Spręsti problemas;
- Kūrybiškumą;
- Išklaustyti draugą, gerbti ir priimti jo nuomonę;
- Valdyti impulsyvumą;
- Sulaukti savo eilės;
- Informaciją panaudoti kitose veiklose;
- Pasitikėti savimi, savo jėgomis.

TURINYS

I. ĮVADAS.....	3
II. MĄSTYMO ŽEMĖLAPIAI.....	9
APSKRITIMO ŽEMĖLAPIS.....	12
BURBULO ŽEMĖLAPIS.....	14
DVIKUBO BURBULO ŽEMĖLAPIS.....	16
MEDŽIO ŽEMĖLAPIS.....	18
SKLIAUSTELIO ŽEMĖLAPIS.....	20
SEKOS ŽEMĖLAPIS.....	22
PRIEŽASTIES – PASEKMĖS ŽEMĖLAPIS.....	24
TILTO ŽEMĖLAPIS.....	26
RĖMELIS.....	28
III. ELGESIO ĮPROČIAI.....	29
NUOŠIRDUS IR EMPATIŠKAS KLAUSYMASIS.....	32
IMPULSYVUMO VALDYMAS.....	34
ATKAKLUMAS.....	36
MĄSTYMAS DRAUGE.....	39
MĄSTYMO LANKSTUMAS.....	42
IV. KLAUSIMŲ SVARBA UGDANT EFEKTYVAUS MOKYMOSI STRATEGIJAS IR AUKŠTESNIO LYGIO MĄSTYMĄ.....	44
V. MĄSTYMO ĮRANKIAI – DE BONO KEPURIŲ METODAS.....	55
BALTA KEPURĖ.....	57
RAUDONA KEPURĖ.....	58
GELTONA KEPURĖ.....	59
JUODA KEPURĖ.....	60
ŽALIA KEPURĖ.....	61
MĖLYNA KEPURĖ.....	62
VI. MĄSTYMO ĮRANKIS – KLAUSINĖJIMO RAKTAI.....	63

